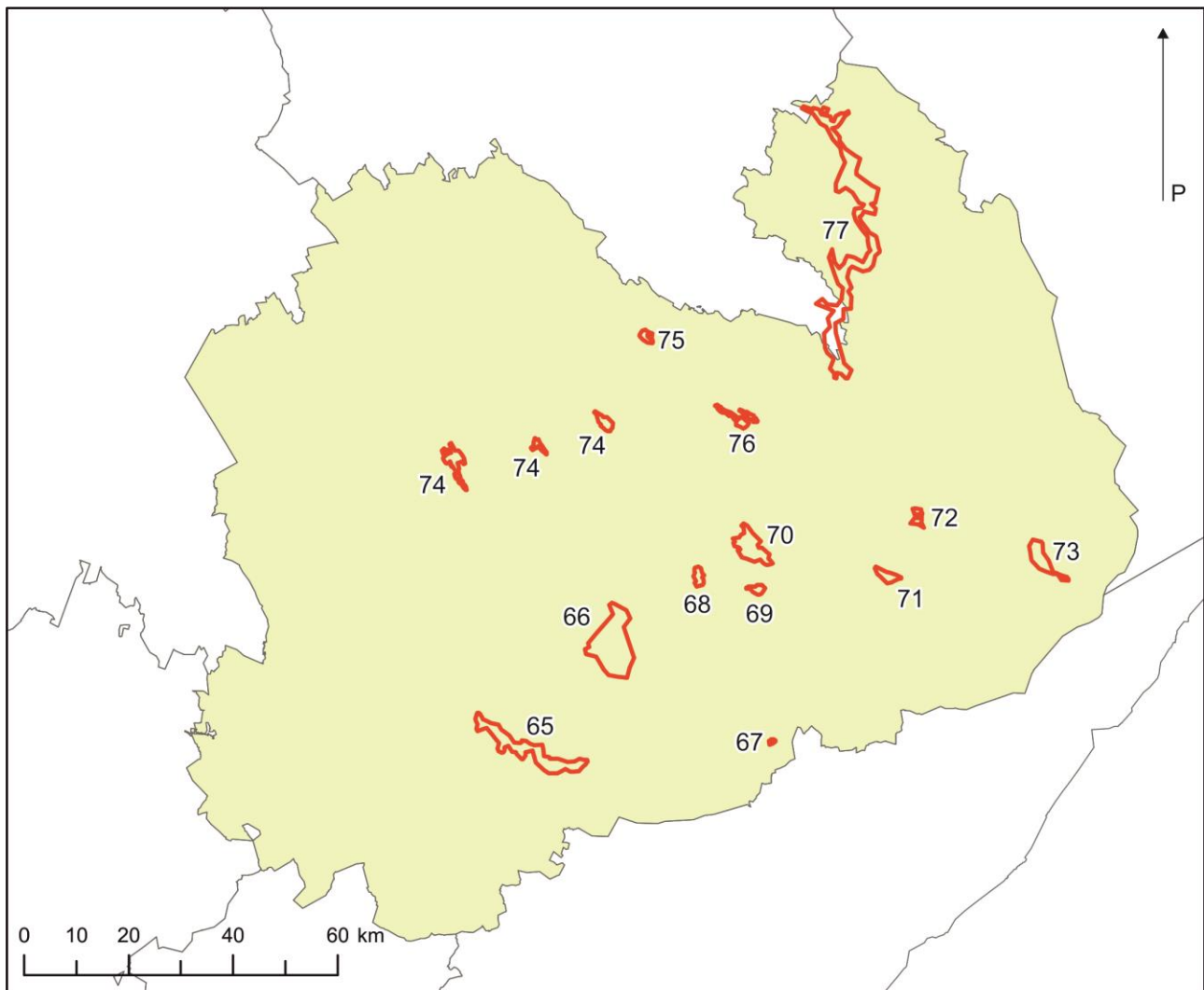

ETELÄ-SAVO

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (MAPIO-työryhmän ehdotus) © SYKE
Maakunnat – Lähde: Maanmittauslaitos

- 65. Ristiinan veskansan kulttuurimaisema
- 66. Neitvuoren maisemat
- 67. Muuramäen maisema
- 68. Kaskiin viljelymaisema
- 69. Sulkavan Linnavuoren maisema
- 70. Kuhajärven viljelymaisema
- 71. Kokonsaaren kulttuurimaisemat
- 72. Kyrönsalmen kulttuurimaisema
- 73. Punkaharjun maisemat
- 74. Savoncelän mäkiasutusmaisemat
- 75. Kotkatlahden kulttuurimaisema
- 76. Osikonmäen viljelymaisema
- 77. Heinäveden reitin vesistömaisema

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

65. Ristiinan veskansen kulttuurimaisema

Ristiinan veskansen kulttuurimaisema on monipuolinen, rikkaan kulttuurihistorian ja luonnonympäristön muodostama maisemakokonaisuus. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys (Ristiina–Hurissalo maisematie, 1995). Valtakunnalliseksi maisema-alueeksi esitettävän alueen rajausta supistetaan inventoinnin perusteella tuntuvasti alueen itäosassa, jossa alue päättyy Suur-lahteen. Maisema-alueen rajaukseen lisätään pienet alueet Juurisalmesta ja Hartikkalasta.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Mikkeli
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	5 279 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 82 ha maatalousalueita: 381 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 3 514 ha rakennettuja alueita: 217 ha vesialueita: 1 085 ha

Luonnonpiirteet

Ristiinan veskansan kulttuurimaisema on syntynyt Ristiinan itäpuolen rikkonaiseen saaristoon. Alueen maisema on pääasiassa kumpuilevaa ja erittäin pienipiirteistä moreeni- ja kalliomaata, jota halkovat pohjois-etelälinjassa kaksi harjumuodostumaa. Alueen kallioperän hallitseva kivilaji on kiillegneissi. Kallioperän rakoilun, liuskeisuuden suunnan, murroslinjojen ja jäätikön kulutuksen yhteisvaikutuksesta alueen topografia on rikkonainen. Alueella on runsaasti kalliopaljastumia, mutta myös viljelyyn otettuja notkopaikkoihin muodostuneita syvämultaisia alueita.

Alueen maisemaa hallitsee vesielementti. Ristiinan saaristossa on huomattavan paljon rantaviivaa, ja alueen sokkeloiset rannat ovat monin paikoin kallioisia ja jyrkkiä. Soita on alueella vähän ja ne ovat sijoittuneet selvärajaisiin pieniin laaksoihin. Maisema-alueita ympäröivät Vuoksen vesistöön kuuluvat Louhivesi ja Yövesi, joista kiilautuu lukuisia kapeita lahtia keskelle murrosten ruhjomaa kalliomaastoa. Alueella on monia pieniä lampia sekä puroja.

Alueen metsät ovat pääasiassa karuja. Rantametsät muodostuvat kuivahkoista kankaista. Rantojen tuntumassa sekä mäkien päällä on puolestaan karuja kalliomänniköitä. Mäkien rinteillä on myös tuoreita kankaita, taimikoita ja nuoria kasvatusmetsiä. Lisäksi seudulla kasvaa iäkkäämpää lehtipuusekametsää ja pienialaisia metsälehmusmetsiköitä. Kaskeamisen merkit näkyvät metsissä paikoittain lehtipuuvaltaisuuksina. Maisema-alueelle osittain sijoittuva Suurlahden lampialue on arvokas erämainen vesikasvi-, rantavyöhyke- ja metsäkokonaisuus.

Kulttuuripiirteet

Maisema-alueella on runsaasti muinaismuistokohteita, jotka kertovat suojaisten vesiväylien kautta kulkeneista esihistoriallisista asutusreiteistä. Hartikkalan itäpuolella sijaitsevan harjun vieressä on ollut aikoinaan Yövetä ja Mikkelin reittiä yhdistänyt kannas, jonka tuntumasta on löydetty useita kivilautaisia asuinpaikkoja. Kivi- ja varhaismetallikautisia asuinpaikkoja, pyyntikuoppia, mahdollisia uhripaikkoja ja lapinraunioita tunnetaan myös muualta järviin työntyviltä niemiltä sekä maisema-alueen harjujen rinteiltä.

Alueen muinaismuistoista tunnetuin on Astuvansalmen kalliomaalaus, joka sijaitsee Yöveden rannalla jyrkästi kohoavassa kallioseinämaassa. Seinämästä on tunnistettu yli 80 kuviota, jotka kuvaavat ihmisiä, hirviä, veneitä sekä kämmenen- ja tassunjälkiä. Kalliomaalauksen kuviot ajoittuvat Vuoksen puhkeamisen jälkeiseen aikaan noin vuosille 4000–2200 eaa. Maalauksen läheisyydestä on löytynyt myös nuolenkärkiä ja meripihkariipuksia. Muinaismaisema jatkuu vastapäiseen Astuvansaareen saakka.

Maisema-alueen maatalouden historia ulottuu vähintään myöhäiselle keskiajalle. Monet alueen parhaista viljelypaikoista on otettu maatalouskäyttöön jo ennen 1500-lukua. Saariston varhainen kiinteä asutus sijoittui etenkin lämpimille, kuiville ja suojaisille paikoille. Alueen ensimmäisiä asuttuja alueita ovat olleet ranta-alueilla sijainneet Juuritaipale, Tirola ja Hartikkala. Myös korkeimmat vedenkoskemattomat moreeniselänteet on asutettu varhain. Alueen maatalous on perustunut alkujaan kaskitalouteen.

Ristiinan reitin ranta-alueita myötäilevä pienten kylien nauha noudattaa edelleen perinteistä rakennetta, jossa asutus peltoaukeineen on suuntautunut maisemarakenteen mukaisesti luode-kaakkosuuntaisesti. Alueen kylät ovat olleet rakenteeltaan kantatilojen ympärille rakentuneita väljiä ryhmäkyliä, joiden pellot ovat sijainneet tilakeskuksen ympärillä. Toisen maailmansodan jälkeen kyläasutus on levinnyt vanhalle metsämaalle asutustilojen raivaamisen myötä. 1980-luvulta alkaen uudisasutus on keskittynyt jälleen ranta-alueille.

Monet alueen kylistä ovat säilyttäneet perinteisiä piirteitään. Erityisesti Toijolan, Pettilän ja Tirolan kylistä löytyy joukko kohteita, jotka kuvastavat seudun historiaa esihistorialliselta kaudelta 1800-luvulle saakka. Kylissä on jäljellä paljon 1800-luvulta periytyvää rakennusperintöä, ja esimerkiksi ulkomuseona nykyisin toimiva Pien-Toijola on säilyttänyt alkuperäisen asunsa hyvin. Historiallisten maatilojen ohella alueen kulttuurihistoriallisiin arvokohteisiin lukeutuvat vanhat kanavarakenteet sekä kielientutkija E. N. Setälän kansallisromanttinen Kallioniemen huvila 1800-luvun lopulta.

Alueella on runsaasti yksittäisiä arvokkaita maisema- ja rakennuskohteita. Toijolan länsipuolella sijaitseva Mäkelän viljelymaisema on valoisien laidunmetsien ja vanhojen kaskikoivikoiden elävöittävä kyläkohde, jonka maisemaan ovat kuuluneet myös pisteaidoin rajatut hakamaat ja niityt. Suurlahden Liukkola ja Lahtela ovat puolestaan avoimen peltomaiseman ja rantalaidunten yhdistämiä tiloja, joiden rakennuskanta on säilynyt hyvin. Juuritaipaleen kylässä sijaitseva Marttila on Ristiinan vanha vanhainkoti, jonka uusi ja vanha pää-

rakennus, komeat navetat, karjapiha ja puutarha muodostavat rikkaan kokonaisuuden. Maisema-alueen maatalousmaisemia elävöittävät lukuisat talousrakennukset, kaivot, kellarit ja maitolaiturit. Toijolan kylän Honkamäen tilalla on säilynyt vanha tuulimylly.

Alueen historiallisesti tärkein kulkuväylä on ollut vesistö. Kapeilla kannaksilla on ollut perinteisesti yliveto-paikkoja, ja pienet veneet ovat mahtuneet kulkemaan alueen matalissa lahdissa. Joitakin alueen kapeista sal-mista on perattu laivaliikenteen yleistyttyä. Vuonna 1877 valmistuneet Kirkkotaipaleen ja Varkaantaipaleen avokanavat ovat mahdollistaneet laivaliikenteen Saimaalta Mikkeliin. Maantie Ristiinasta valmistui vuonna 1948, ja tien valmistumisen myötä saaristoon on tullut loma-asutusta. Maantie Suurlahdesta Puumalan Hu-rissaloon valmistui vasta vuonna 1967.

Alueen pääelinkeinoja ovat maa- ja metsätalous. Rinnalleen perinteiset elinkeinot ovat saaneet matkailun. Seudun näköalapaikat ovat olleet pitkään tunnettuja matkakohteita, ja alueelle perustettiin jo 1950-luvulla jalkaisin kuljettava Voudin tien reitti. 1970-luvulla Ristiinan saaristo otettiin osaksi autolla tai pyörällä kul-jettavaa Savon maisematie -matkailureittiä, ja 2000-luvulla alue on nimetty osaksi 400 kilometrin pituista Vihreän kullan kulttuuritietä.

Maisemakuva

Ristiinan veskansan kulttuurimaisema on saaristomaiseen maastoon syntynyt maisemakokonaisuus, jossa vuorottelevat rikkonaiset kallioalueet, pitkät kapeat järvenlahdet, satunnaiset harjut sekä lähes vesirajaan ulottuvat vanhat viljelyalat. Aluetta halkovalta maantieltä avautuvat näkymät muodostavat monipuolisen ja rikkaan maisematilojen sarjan, jossa vesielementti on lähes koko ajan läsnä. Alueen asutus on hajanaista, mutta suhteellisen tasaisesti sijoittunutta. Paikoin kylämaisemien välissä on kalliomaata.

Alueen kylät ovat väljiä ryhmäkyliä, joiden yleiskuva on veden läheisyyden ja vanhojen kaskikoivikoiden ansiosta vehmas. Ristiinan reitin monikerroksista kulttuurihistoriaa ilmentävät muun muassa perinteisillä paikoillaan sijaitsevat tilakeskukset vanhoine rakennuksineen. Asutusmaisemaltaan alue edustaa perinteistä savolaista viljelymaisemaa, jota muutamat sotienjälkeiset asutustilat sekä myöhempi loma-asutus täydentä-vät. Yksittäisiltä tonteilta ja tiloilta on kadonnut joitakin maiseman kannalta merkittäviä vanhoja rakennuksia ja tien varsien pusikoituminen on paikoin häiritsevää. Kaikkiaan maisema-alue on kuitenkin säilyttänyt piir-teensä ja arvonsa hyvin.

Arviointi

Ristiinan veskansan kulttuurimaisema edustaa monipuolista eteläsavolaista saaristo- ja viljelymaisemaa, jossa kohtaavat luonnonarvot sekä monikerroksinen asutus-, viljely- ja liikennehistoria. Alueella on runsaasti arvokkaita muinaisjäänteitä sekä vanhaa huomattavaa rakennuskantaa. Erityisiä arvokohteita ovat Astuvan-salmen kalliomaalaukset sekä Toijolan, Penttilän ja Siirolan vanhat maaseutumaisemat vanhoine rakennuksi-neen. Kylien asutusrakenne on pysynyt paikoitellen ennallaan keskiajalta saakka, ja alueella on useita edus-tavia kyläkohteita. Vesistöt ovat historiallisesti ja maisemakuvallisesti tärkeä elementti alueen maisemassa.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 24 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Toijolan kylän historialliset kohteet

Arvokkaat perinnebiotoopit: Laasolan kaskimetsä; Luukkolan metsälaidun

LTA Luontotyyppipäätökset: Reporiutan jalopuumetsikkö

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Suurlahti 2/00; Kiteenlehdon luonnonsuojelualue; Kaukametsän luonnonsuoje-lualue

RSO Rantojensuojeluohjelma: Suurlahden lampialue

KAO Arvokkaat kallioalueet: Koiravuori; Kuolimoniemi–Lavuvuoret; Astuvansalmi–Sirkkavuori

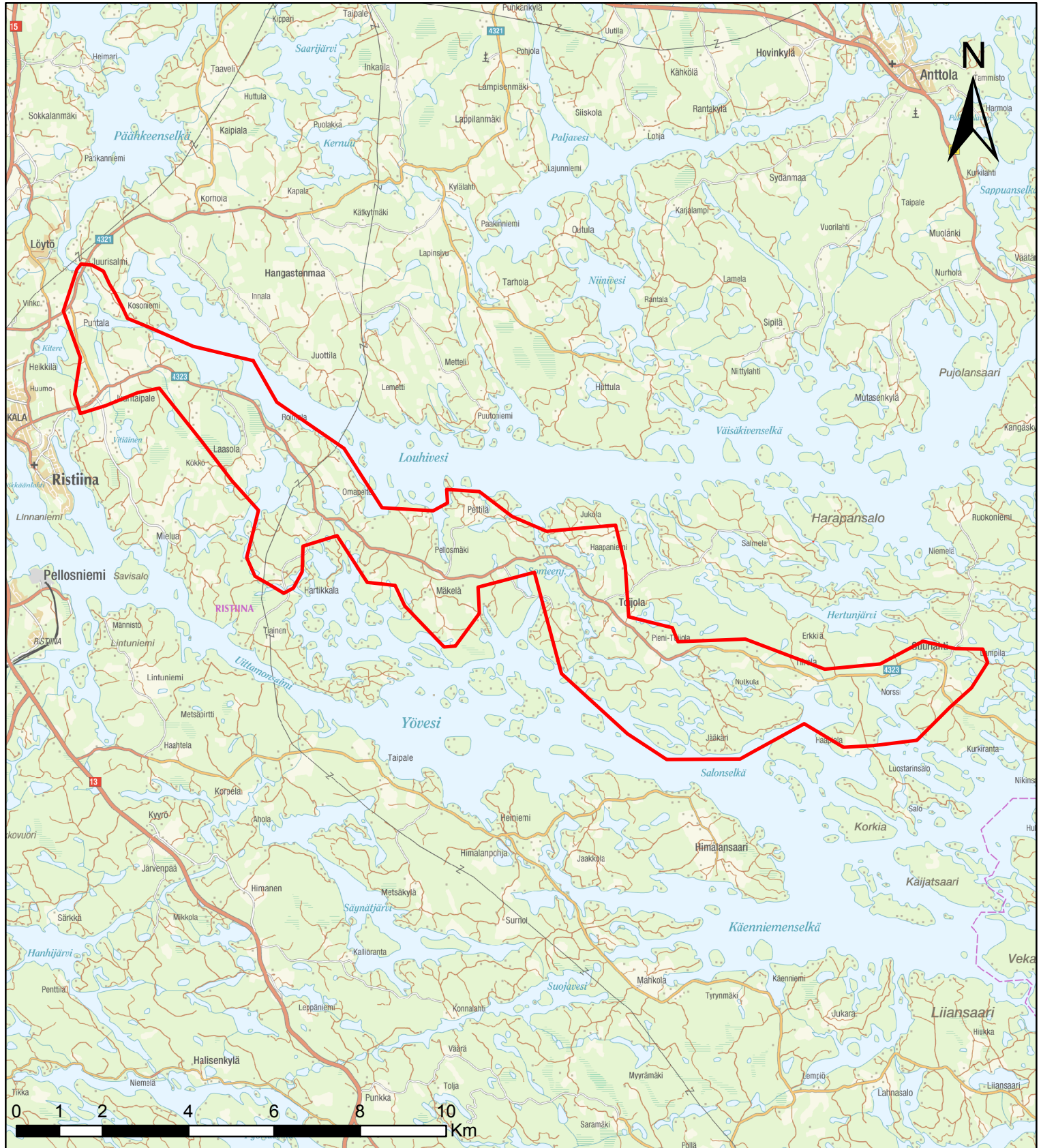
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Suurlahden lampialue

Tiedot haettu 26.5.2015

Ristiinan veskansan kulttuurimaisema

Kunta: Mikkeli

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

66. Neitvuoren maisemat

Jyrkkärinteinen Neitvuori on tunnettu ja merkittävä maisemakohde, josta avautuvat maisemat ovat säilyneet lähes luonnontilaisina. Neitvuori on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys (Neitvuori, 1995), jonka rajausta laajennetaan inventointien perusteella pohjoiseen Siikavedelle Neitvuorelta avautuvan näkymän mukaisesti.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Juva, Mikkeli
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	7 506 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 32 ha maatalousalueita: 42 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 3 732 ha rakennettuja alueita: 84 ha vesialueita: 3 616 ha

Luonnonpiirteet

Mikkelin Neitvuori on kuuluisa, noin 110 metriä Luonterin rantojen yläpuolelle nouseva jyrkkärinteinen vuori. Sitä ympäröi rikkonaisesta ja voimakasprofiilisesta kalliomaasta, kapeista laaksoista sekä rikkonaisista vesialoista muodostuva järvi- ja metsämaisema. Mikkelin toiseksi korkeimman vuoren rinteet ovat kivikkaisia ja louhikkoisia. Paikoin kalliopahdat nousevat pystysuorina seinäminä. Alueen kiillegneissistä kallioperää halkovat graniitti-, gabro- ja peridotiittiesiintymät.

Maaperältään Neitvuoren ympäristö on lähes yksinomaan kalliomaata. Paikoitellen laaksoalueisiin on kerääntynyt moreenia ja turvetta. Alueen harvat viljelyalat keskittyvät Neitvuoren eteläpuolelle Nopolanlahden ja Pitkälahden rannoille sekä Penttilänmäen moreenikummulle. Lisäksi alueella on käytöstä poistettuja peltoja niittyaloja. Alueen suot ovat hyvin pieniä painannesoistumia, jotka ovat muodostuneet vuorten kainaloihin ja pienten lampien ympärille. Soista ja lammista johtaa kalliialueiden laaksoissa juoksevia pieniä puroja ympäröiville järville.

Neitvuoren juurella avautuu Vuoksen vesistöön kuuluva laajaselkäinen, metsä- ja kalliosaarinen Luonter, jonka allas ulottuu syvimmillään noin 70 metrin syvyyteen. Luonterista erkanee Neitvuoren kohdalla koilliseen suuntautunut Siikavesi sekä sen eteläpuolelle jäävä Kojaveden alue. Alueen vedet ovat kirkkaita ja vähäravinteisia. Luonter on saimaannorpan elinaluetta, joskin norppakannat ovat alueella varsin pieniä.

Luonterin rantametsät ovat pääosin karuja kalliomänniköitä, mutta siellä täällä on myös kuusivaltaista sekametsää sekä koivikoita. Alueella kasvaa paljon vanhoja metsiä, jotka tarjoavat elinympäristön useille harvinaisille lintu- ja kasvilajeille. Alueella on myös paljon arvokasta kalliolajistoa. Neitvuoren ympäristön monipuoliset luontotyytit ulottuvat Luonterin selkääalueiden kiviluodoista ja kalliosaarista karuihin rinnetuksiin ja lehtomaisiin purolaaksoihin.

Kulttuuripiirteet

Neitvuoren ympäristöstä on löydetty joitakin esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaisjäännöksiä. Luonterin Pihlajasalon lounaisosassa, hieman maisema-alueen ulkopuolella sijaitsee Tikaskaarteenvuoren kaksiosainen kalliomaalauskokonaisuus, joka muodostuu noin kymmenen metrin korkeudella nykyisestä vedenpinnasta sijaitsevista vene- ja ihmiskuvioista. Kalliomaalauksen itäpuolella sijaitsee Ontonlahden kivikautinen asuinpaikka. Alueelta tunnetaan myös jonkin verran irtolöytöjä sekä yksi vedenalainen hylkylöytö. Luonterin Lehessaassa kerrotaan olleen 1700- ja 1800-luvuilla väliaikainen hautausmaa.

Neitvuori on vanha näköalapaikka, johon liittyy paljon tarinaperinnettä. Vuorelta aukeaa kymmenien kilometrien mittaisia näkymiä Luonterille ja ympäröivään kalliomaastoon. Hienot näköalat ovat tehneet Neitvuoresta suosittu matkailukohteen, jonne voi saapua maitse tai vesitse. Myös monin paikoin luonnontilainen Luonter on suosittu vapaa-ajanviettokohde, jonka rannoille on syntynyt kattava retkisatamaverkosto. Alueen vesistöt ja metsämaat ovat antoisia kala-, sieni- ja marja-apajia. Neitvuorelta alkaa laadukas retkeilyverkosto, jonka varrella on useita laavupaikkoja.

Alue on profiloitunut luonto- ja matkailukohteeksi, mutta sen metsissä on myös talouskäytön jälkiä. Neitvuoren ympäristön vanhasta pientila-asutuksesta muistuttaa Hiidenmaan torppa, joka toimii perinnemaisemineen tukikohtana alueella liikkuville retkeilijöille. Maisemanähtävyyden huomattavin viljelykeskittymä on Pitkälahden mäkikylässä. Peltojen keskellä sijaitsevat tilat ovat ryhmittyneet väljästi pohjois-eteläsuuntaisten harjanteiden länsipuolelle. Muutoin maisema-alueen asutus muodostuu lähinnä yksittäistaloista sekä muutamille rantaosuuksille levittäytyvistä loma-asuntojen nauhoista.

Maisemakuva

Neitvuoren maisemanähtävyys on monipuolinen ja vaikuttava jyrkkärinteisten kalliomaiden ja sokkeloisten vesistöjen muodostama kokonaisuus, jonka yleisilme on luonnontilainen. Vuoren lakialue on kuuluisa näköalapaikka, josta aukeaa noin 180 asteen näkymä ympäröivään järvi- ja mäkimaaisemaan. Kauas ulottuvissa näkymissä vuorottelevat vedet, maat ja kallioiset rannat, joiden muodostama labyrintti muuttuu vähitellen äärettömyyksiin jatkuviksi tummiksi metsäkumpareiksi. Maisemassa näkyy myös siellä täällä rinnepeltoja.

Alueen lievinä maisemahäiriöinä voidaan pitää lähinnä kauas maisemassa näkyviä paikoittaisia avohakkuita, vilkasta vesiliikennettä ja muutamia vapaa-ajan asuntoja. Jotkin alueen rehevämät notkelmat ovat myös vesakoituneet ja pusikoituneet sulkien maisemia.

Arviointi

Neitvuori on tunnettu jo kauan merkittävänä maisemanähtävyytenä. Vuoren laelta ja rinteiltä aukeavassa maisemassa vuorottelevat mosaiikkimaisesti metsä- ja kalliorantaiset vesistönäkymät sekä laajat kallioiset metsämaat. Alueen maisema on säilynyt lähes luonnontilaisena. Suuri osa Neitvuoren ympäristön huomattavista luontoarvoista on turvattu luonnonsuojelustatuksilla.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 7 kohdetta

Arvokkaat perinnebiotoopit: Hakaniemen niitty

ESA Erityiset suojelualueet: Luonterin luonnonsuojelualue

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Makutsaarten-Halkoluodon luonnonsuojelualue; Hirssaaren-Kotimussaaren ; uonnonsuojelualue; Lamposaarten luonnonsuojelualue; Laivalahden–Varpusaaren luonnonsuojelualue; Mäntyniemen kärjen luonnonsuojelualue; Hirssaaren luonnonsuojelualue; Petäjäsaaren luonnonsuojelualue; Lehesaaren luonnonsuojelualue; Saunavuoren luonnonsuojelualue; Vatasensaaren luonnonsuojelualue; Hiidenlahden luonnonsuojelualue; Luonteri; Luonteri 1; Luonteri 6; Luonteri 2/99; Luonteri 4/99; Luonteri 6/99; Luonteri 1/00; Luonteri 2/00; Luonteri 4/00; Luonteri 7/00; Luonteri 2/02; Luonterin luotojen luonnonsuojelualue; Ukonsalon luonnonsuojelualue; Lahtelan luonnonsuojelualue; Hiidenmaan luonnonsuojelualue; Härönsaari; Kontilan luonnonsuojelualue; Koiton luonnonsuojelualue

RSO Rantojensuojeluohjelma: Luonteri

KAO Arvokkaat kallioalueet: Kannusvuori–Viidanvuori; Neitvuori–Rantavuori; Saukonsalon Kaarnavuoren alue

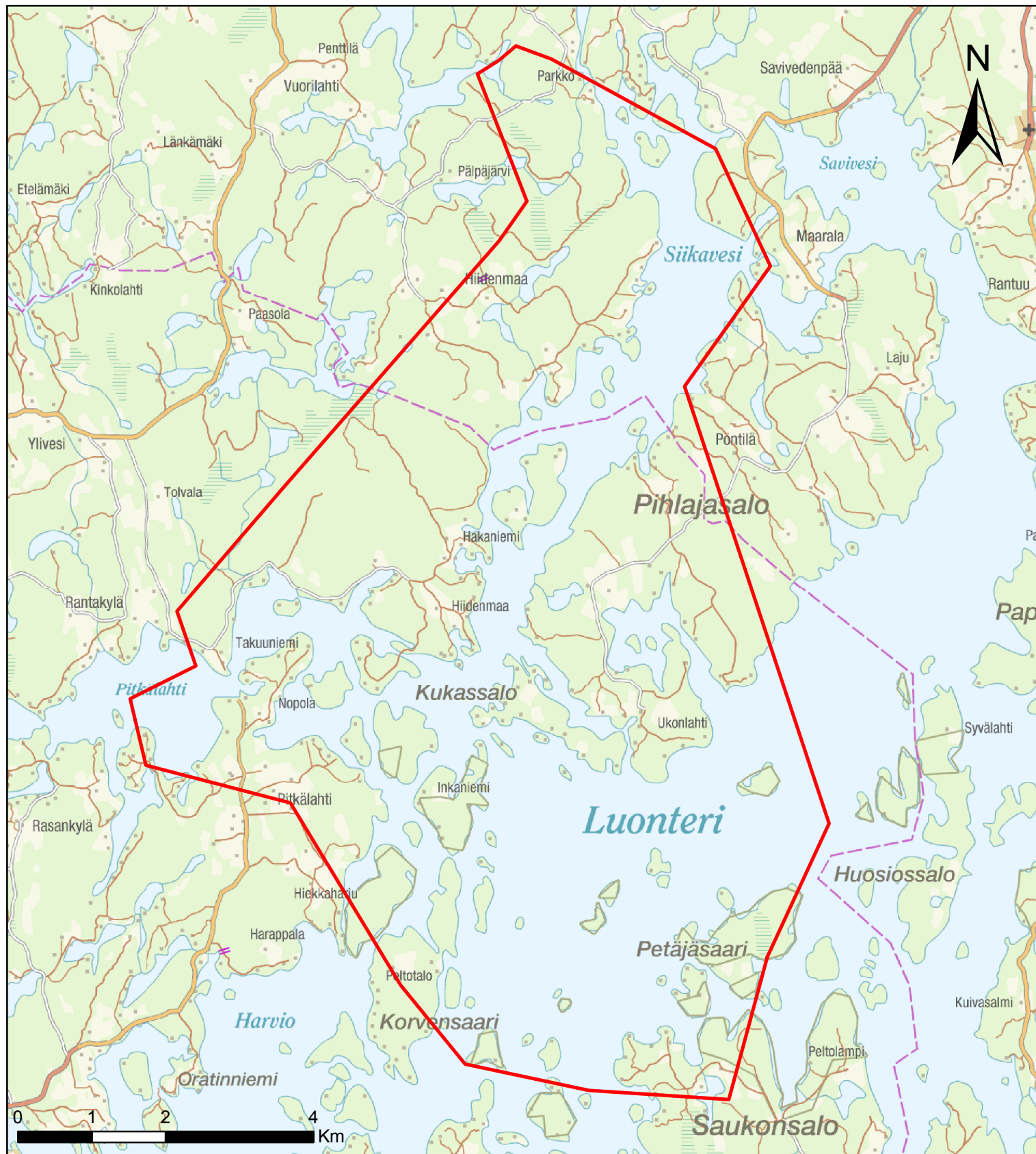
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Luonteri

Tiedot haettu 26.5.2015

Neitvuoren maisemat

Kunta: Juva, Mikkeli

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

67. Muuramäen maisema

Muuramäki on pieni mutta erittäin edustava mäkikylä, jonka puustossa näkyy vanhan kaskikulttuurin vaikutus. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Muuramäki, 1995), jonka rajausta pysyy ennallaan.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Puumala
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	86 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 4 ha maatalousalueita: 20 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 48 ha rakennettuja alueita: 2 ha vesialueita: 11 ha

Luonnonpiirteet

Muuramäen mäkikylä sijaitsee Puumalan sirpaleisessa järvimaisemassa Ummistonvedestä etelään työntyvän Tuomilahden itärannalla. Kylä on syntynyt moreenimäen kuperille, huuhtoutumattomille ylärinteille, joita reunustavat etelässä kallioinen rinne ja idässä rikkonainen jäätikköjoen synnyttämä deltamuodostuma. Maisema-alueen itäpuolella on kaksi pientä järveä, hiekkamaastoon muodostunut Ahvenjärvi ja kalliomuodostumien väliseen laaksoon syntynyt Valkiajärvi. Valkiajärven itäpuolella aukeavat laajat asumattomat kallioiset metsämaat, joiden painanteissa on ojitettuja soita. Alueen pohjoispuolella maasto on hieman matalampana kumpuilevaa moreeni- ja harjumaata. Kallioperältään alue on kiillegneissiiä.

Ummistonvesi on yleispiirteiltään sokkeloinen järvi, jonka ranta-alueet ovat suurilta osin kallioisia tai kivikkoisia. Järven ympärillä on niukasti rantapeltoja, ja Muuramäen kylän kohdallakin viljelyksiä ja järveä erottaa metsäinen rantarinne. Muuramäen luoteispuolella maisema-alueelle kurottuu pieni ruovikkoinen Kotilahdi, jonka rannassa on soistumia. Maisema-alueella ei ole merkittäviä purouomia.

Muuramäki on noin 35 metriä Ummistonveden yläpuolelle nouseva selväpiirteinen muodostuma, jolle raivatut viljelykset ovat sijoittuneet suotuisamman maaperän ansiosta poikkeuksellisesti pohjoisrinteelle. Mäen rinteillä kasvaa pieniä pitkäaikaisen kaskikulttuurin synnyttämiä koivikoita ja sekametsiä. Tammipellon tilan tuntumassa kasvaa lehtomainen sekametsä, joka on kehittynyt monilajiseksi ja -ikäiseksi luonnonmetsiköksi. Metsää elävöittävät kookkaat haavat ja kuuset sekä yksittäiset koivut. Lahopuun suuren määrän ansiosta metsä soveltuu muun muassa tikkojen ja liito-oravan elinalueeksi.

Mäen länsirinteessä on edelleen käytössä olevia laidunhakoja. Vanhat, hiljalleen kuusettuvat kaskikoivikot sijaitsevat kylän länsipuolella kiviaidan reunustaman karjakujan päässä. Koivikot ulottuvat järvenrantaan, jossa on kaksi muinaista rantaterassia. Terasseille on kasattu kaskeamisen yhteydessä kiviä, ja ainakin toista terasseista on käytetty niittynä. Mäen kallioista etelärinnettä ja rinteiltä avautuvaa kaukomaisemaa peittävät pääasiassa havumetsät. Muuramäen maaperässä viihtyvät myös katajat.

Kulttuuripiirteet

Muuramäen kulttuurimaisema on pitkäaikaisen kaskiviljelyn muokkaamaa. Kylä koostuu kolmesta tilasta, joiden avoimet pihapiirit muodostavat alueen maisemallisen keskuksen. Ne sijaitsevat keskellä avointa viljelymaata niittyjen ja laitumien ympäröiminä. Kylän rakenne heijastaa erinomaisesti perinteisestä eteläsavolaista mäkikyläasutusta.

Muuramäen hirsiset rakennukset ovat 1700- ja 1800-luvuilta. Tammipellon tilan rakennukset ovat maalattuja, mutta vanhimpien tilojen, Vanhatalon ja Vanhapaikan, rakennuskokonaisuudet muodostuvat harmaista, maalaamattomista rakennuksista. Kylän päärakennusten ympärillä on runsaasti leikkauksin koristeltuja talousrakennuksia. Alueen peltomaisemaa rikastavat vanhat ladot, vajat, kopit sekä talousrakennusten kivirauniot. Maiseman halki kulkee kivistä ladottu perinteikäs karjakuja, jonka laella on osin lahoavaa pisteaitaa. Maatilojen tuntumassa, hieman sivussa peltoalasta sijaitsee Honkamäki, joka on toiminut metsäyhtiö Enso Gutzeitin majana.

Muuramäen pääelinkeinoja ovat maa- ja metsätalous. Alueen maatalous ei ole intensiivistä, ja kylän pelloista suurin osa on vuokrattu ulkopuolisille toimijoille. Kylässä on kuitenkin säilynyt perinteisen maankäytön synnyttämiä perinnebiotooppeja, joita hoidetaan esimerkiksi lampaiden avulla. Vanhapaikan kaskikoivikko on paikallisesti arvokas biotooppi, jota rajaavat pieni rantaluhta ja tiheä harmaalepikko. Koivuhaan vieressä on vanha luonnonlaidun, jossa näkyy edelleen hakamaan piirteitä. Vanhapaikassa on myös maisemallisesti hieno ja lajistoltaan monipuolinen niitty.

Maisemakuva

Muuramäen maisema edustaa vakiintunutta eteläsavolaista viljelymaisemaa, jonka yleisilme on avara suhteellisen pienialaisista näkymistä huolimatta. Loivasti kumpuilevaa ja puoliavointa maastoa laikuttavat pelto, laitumet ja mäen laella sijaitsevat vanhat tilakokonaisuudet. Maisema on eri-ikäisten kulttuurikerrostumien sopusointuinen ja selkeä kokonaisuus. Oman arvokkaan ja perinteisen leimansa luovat avointa maisemaa kehystävät hakamaat ja kaskikoivikot sekä viljelyksiä ja laitumia pilkkovat kiviset reunavyöhykkeet.

Muuramäen kylästä näkymät jatkuvat kohti luoteessa ja pohjoisessa avautuvaa avaraa vesistömaisemaa. Ky-
län itäpuolella maisemaa luonnehtivat kallioiset metsämaat. Tuomilahden suunnasta katsottuna Muuramäki
erottuu voimakkaana muodostumana, jonka rinnepellot luovat tasapainoisen kulttuurisen kerrostuman kum-
puilevan ja metsäisen kalliomaaston keskelle.

Arviointi

Muuramäki on tyypillinen eteläsavolainen melko pieni ja tiivis mäenlakikylä. Sen maisema-arvot muodostu-
vat vanhojen rakennusten ja perinteisten viljely- ja laidunnusmuotojen synnyttämästä edustavasta kokonai-
suudesta, jota elävöittävät kivinen karjakuja sekä viljelyksiä ympäröivä monipuolinen puusto. Olennaisen
elementin Muuramäen maisemakuvassa muodostaa kaukomaisema, jossa avautuu näköyhteyksiä ympäröivil-
le järvi- ja metsäalueille sekä muille lähiseudun asutuille maille.

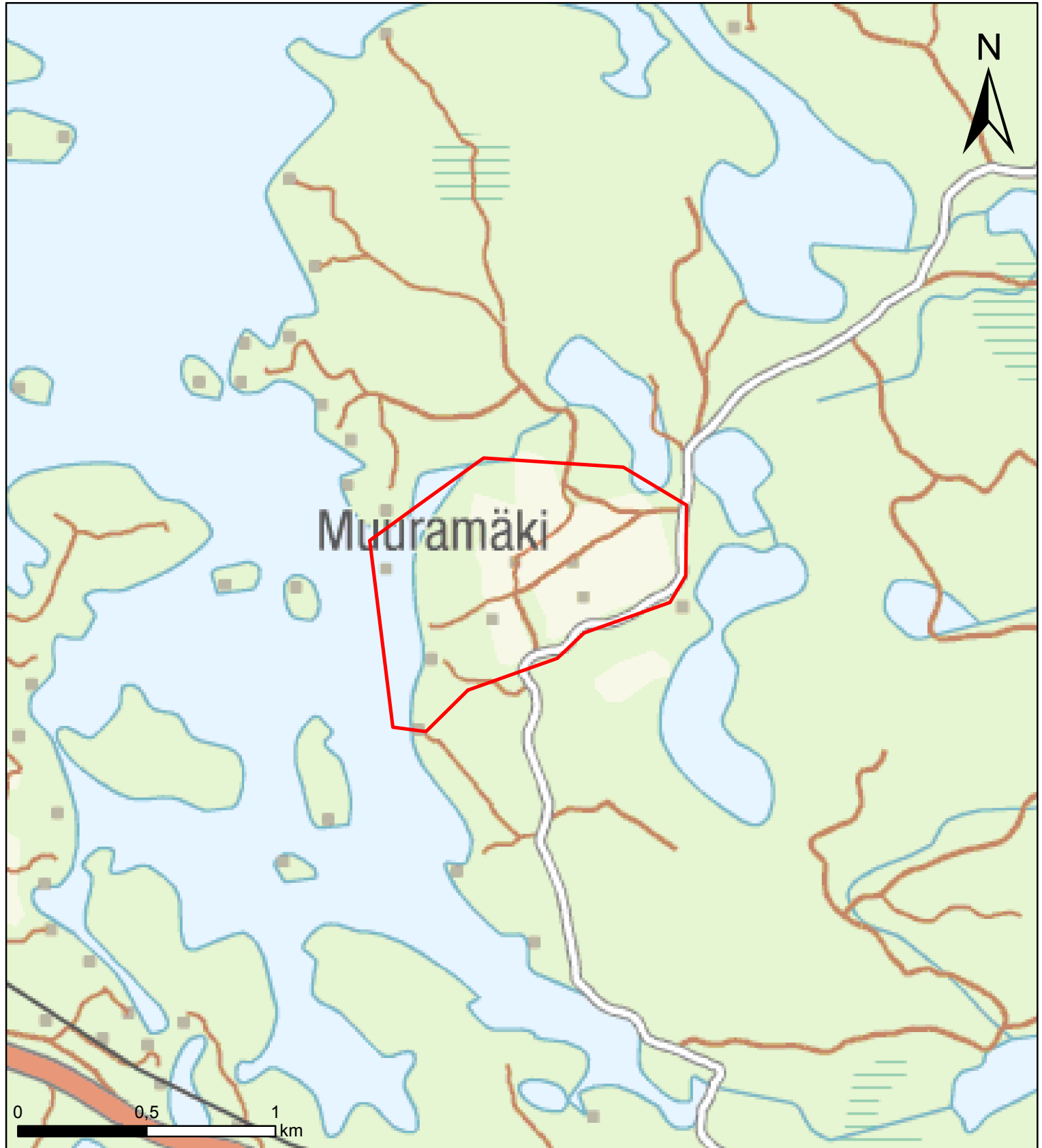
Arvokkaat perinnebiotoopit: Vanhapaikan kaskikoivikko

Tiedot haettu 26.5.2015

Muuramäen maisema

Kunta: Puumala

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

68. Kaskiin viljelymaisema

Kaskiin viljelymaisema on poikkeuksellisen monipuolinen ja elinvoimainen savolainen maisemakohde, jossa yhdistyvät mäkikylän ja rantakylän piirteet. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Kaskii, 1995), jonka raja-alue säilyy lähes ennallaan.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Juva
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	539 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 1 ha maatalousalueita: 208 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 274 ha rakennettuja alueita: 26 ha vesialueita: 31 ha

Luonnonpiirteet

Kaskiin viljelymaisema on syntynyt kaakkoisen Juvan mäkimaastoon, jossa vaihtelevat pyöreärinteiset kalliomäet, niiden kainaloon jäävät suopainanteet sekä pienet järvet. Alueen kallioperä muodostuu pääosin kiillegneissistä, jonka keskeltä kohoavat graniittiset mäet antavat maisemalle paikoin jyrkkäpiirteisen ilmeen. Kaskiin maaperä on hienojakoista lajittumatonta moreenia. Karkein maa-aines on sijoittunut jyrkkärinteisen Hiismäen ja laakeamman Koppelosuoranmäen väliseen soistuneeseen notkelmaan, jonka pohjalla on suorantainen Hiisilampi.

Kaskiin kylän eteläpuolella on Romusenvuorten kupeeseen painunut Sulajärven sirppimäinen ja syvä allas, johon virtaa pieniä puroja. Sulajärven vedet kulkeutuvat sirpaleisten vesireittien kautta Suur-Saimaaseen. Kaskiin pellot keskittyvät Salimäen, Sunilanmäen ja Koppelovuorenmäen lämpimille lounais- ja etelärinteille, Sulajärveen suuntautuneeseen laaksoon sekä yli 50 metriä korkean Hiismäen etelärinteille. Viljelyalueita kehystävät kuusivaltaiset tuoreet kankaat. Viljelyalueiden lomassa on suhteellisen laajoja koivikoita sekä pieniä männiköitä. Peltujen reunavyöhykkeet ja metsäsaarekkeet ovat reheviä ja lehtipuuvaltaisia. Maisemassa kohoaa yksittäisinä maisemapuina kapeakasvuisia kuusia ja mäntyjä.

Kulttuuripiirteet

Kaskiin asutusrakenteeltaan perinteinen Suur-Saimaan mäkikylä, jossa tilat sijaitsevat rinteiden yläosassa harvakseltaan omina rykelminään. Sulajärven rantaan ryhmittynyt löyhä asutuskäytävä tuo kylärakenteeseen myös ranta-asutuksen piirteitä. Maisema-alueen pellot laskeutuvat luode-kaakkoisuuntaisilta harjanteilta, ja niitä reunustavat laajat kiviröykkiöt. Kaskiin maatalouden perustan on muodostanut aikoinaan kaskitalous, johon myös kylän nimi viittaa. Lisäksi alueella on poltettu tervaa ja harjoitettu pientä teollisuustoimintaa.

Kaskiin elinkeinorakenteen rungon muodostavat monipuolinen maanviljely ja karjatalous. Sulajärven luoteispuolella sijaitseva Keskituvan metsälaidun on paikallisesti arvokas perinnebiotooppi. Lisäksi Taskilan tilalla ja Harjupirtin tilan lounaispuolella on inventoimattomia metsälaitumia. Alueen asutusmaiseman kiintopiste on Hiismäen juurella, Kaskiita halkovan tien varressa sijaitseva Hiismäen tila, jonka nykyinen päärakennus on vuodelta 1907. Hiismäen talossa on toiminut Kaskiin postitoimipiste sekä 1800-luvun lopulta 1940-luvulle matkailijoita palvellut kestikievari. Nykyisin Hiismäen tilalla laiduntaa kyyttökarja. Tilalla on myös hevostaloutta ja pienimuotoista maatilamatkailutoimintaa.

Kaskiin on säilyttänyt hyvin perinteisen asutusrakenteensa, jolle ympäröivä mäkimaasto ja Sulajärvi luovat edustavat puitteet. Kylän tilakeskukset sijaitsevat maisemassa sopusuhteisesti ja avoimissa pihapiireissä on jäljellä vanhoja rakennuksia. Maisemaa luonnehtivat myös pihapiireiksi jätetyt suuret kuuset ja koivut sekä hyvin hoidetut pensasaidat. Peltokaistaleiden välillä on koivu- ja pihlajavietteitä, jotka monipuolistavat avointa viljelymaisemaa.

Maisemakuva

Moreenipeitteisten mäkien rinteille muodostunut Kaskiin on eteläsavolaisittain avara kylä, jonka maisemassa vaihtelevat pellot kiviröykkiöineen, kylätonteille keskittyneet rakennukset sekä vivahteikas luonto. Kiviattojen ja metsälaikkujen kuvioimat mosaiikkimaiset pellot myötäilevät maaston muotoja, ja pihapiirien varjostamat tilakeskukset erottuvat maisemassa rehevinä saarekkeina. Peltujen välissä on laidunalueita. Kaskiin mäkien rinteillä on useita vanhoja rinteensuuntaisia uomia, jotka tuovat vaihtelua viljelymaiseman pinnanmuotoihin.

Alueen maisemallinen yleiskuva on voimakkaiden korkeusvaihteluiden ansiosta paikoitellen jopa vaaramainen. Hiismäen laelta ja Kaskiin rinteiltä aukeaa pitkiä ja tasapainoisia näkymiä yli viljellyn laakson. Edustavimpia näkymiä avautuu kattilamaista laaksoa mukailevilta pieniltä kyläteiltä. Sulajärven allas ja sen etelärantaan laskeutuvat jyrkät kalliorinteet muodostavat kylältä aukeaville näkymille luonnollisen kehyksen. Juva–Sulkava-maantien uusin linjaus pirstoo vanhaa tielinjaa hieman epäluontevasti.

Arviointi

Kaskiin viljelymaisema muodostaa poikkeuksellisen monipuolisen ja elinvoimaisen eteläsavolaisen kulttuurimaisemakokonaisuuden, jossa on sekä mäkikylän että rantakylän piirteitä. Alueen viljelymaisema on kauttaaltaan hyvin hoidettua, ja luonnon monimuotoisuudesta on huolehdittu intensiivisestä maataloudesta huo-

limatta. Maisema-alueen arvotekijöitä ovat edustava asutusrakenne, maatalouselinkeinojen elinvoimaisuus sekä kylän rinteiltä aukeavat metsäalojen ja Sulajärven reunustamat kylänäkymät.

Arvokkaat perinnebiotoopit: Keskituvan metsälaidun

Tiedot haettu 26.5.2015

Kaskiin viljelymaisema

Kunta: Juva

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

69. Sulkavan Linnavuoren maisema

Sulkavan Linnavuori on edustava muinaislinnakohde, jolta avautuu laajoja näkymiä eteläsavolaiseen järvimaisemaan. Linnavuori on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys (Linnavuori, 1995), jonka rajausta laajennetaan kattamaan länsipuoliset suojelualueet.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Sulkava
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	388 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 5 ha maatalousalueita: 0 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 228 ha rakennettuja alueita: 5 ha vesialueita: 150 ha

Luonnonpiirteet

Sulkavan (Pisamalahden) Linnavuori on jyrkkäpiirteiseen mäkimaastoon syntynyt muinaislinna, jonka maisemakuvaa dominoivat rikkonaisen kallioperän muodot sekä kapeiksi salmiksi ja lahdiksi muovautunut järvimaisema. Alueen kallioperässä vaihtelevat kiillegneissi ja graniitti. Linnavuoren ympäristön kallioperää peittää enimmäkseen moreenimaa, mutta vuoren länsipuoliseen laaksoon sekä Linnavirran pohjoisrannalle on kasautunut myös karkeaa lajittunutta ainesta. Vuoren lakialueet ja jyrkimmät rinteet ovat avokalliota. Rikkoutuneen kalliomaan painanteissa on pieniä lampia ja ojitettuja soita, joista virtaa kapeita puroja lahdenspohjukoihin. Linnavuoren juurella on kaksi luolamaista onkaloa, joiden suu on vedenpinnan alapuolella.

Linnavirran kapea salmi yhdistää toisiinsa Saimaan Enonveteen kuuluvat Kourulahdenselän, Jaaninveden ja Tuonilahden. Linnavirtaa reunustavat kalliomäet nousevat kapeasta salmesta lähes seinämäisinä jyrkenteinä runsaan 50 metrin korkeuteen. Kallioiden juurella on vaikuttavia lohkarikkoja. Linnavuorta ympäröivät selvälinjaiset lahdet ja salmet ovat muodostuneet murroslinjoihin, jotka jatkuvat metsäisinä laaksoina kalliomaiden halki. Enonveden rannoilla on vain vähän asutusta.

Linnanvuoren ympäristö on kasvillisuudeltaan monipuolista. Mäkien lakialueita leimaavat niukkojen kanervakasvustojen laikuittain peittämät kallioalueet sekä yksittäiset käppyräiset männyt. Lakien tuntumassa on tuoreehkoja kasvuympäristöjä, ja alueen rinnemetsät ovat pääosin mäntyvaltaisia mustikkatyypin kankaita. Siellä täällä kasvaa myös lehtipuita, kuten koivua ja pihlajaa. Linnavirran eteläpuolella sijaitsee Rutkanlahden kuusivoittainen vanhojen metsien alue, jossa on jonkin verran lahoppua, leppäpökölöitä ja sanikkaiskorpialueita.

Kulttuuripiirteet

Sulkavan Linnavuorella on säilynyt yksi Suomen edustavimmista muinaislinnan kivivarustuksista. Vuoren koillisrinnettä suojaa usean kymmenen metrin mittainen, noin kolme metriä leveä ja paikoin yli kaksi metriä korkea valli. Valli on tehty latomalla erikokoisia lohkontuja ja luontaisia kiviä laajaksi muuriksi, joiden päällä on ollut muinoin puuvarustuksia. Vallin sisäpuolella on kivikasvoja, jotka on tulkittu heittokivivarastoiksi. Vuoren etelä- ja länsirinteillä jyrkät muodot ovat muodostaneet linnoitukselle luonnollisen suojan.

Sulkavan Linnavuori on yksi Saimaan alueen 12 muinaislinnasta. Se on ollut suoja- ja puolustuspaikka, jonne on vetäydytty vihollisen uhatessa. Linnavuoren uskotaan olleen käytössä rautakaudella tai keskiajalla. Linnavuori osoittaa, että Savossa on rautakauden ja keskiajan vaihteessa ollut pysyvää asutusta laajalla alueella, vaikkei alueen silloisen väestön asuinpaikkoja tai kalmistoja tunneta. Linnavuoren läheltä, noin pari kilometriä etelään sijaitsevasta Partalansaaren Mustikkalammesta on otettu paleobotanistisia näytteitä, jotka todistavat viljanviljelyn vakiintuneen Sulkavan seudulle jo 1100-luvulla. Linnavuoren kupeessa on myös kivikautisesta asutuksesta kertova Uitonniemen asuinpaikka.

Maisemanähtävyyden alueella ei ole ympärivuotista asutusta, mutta läheisistä maatiloista ja kylistä on käyty kalastamassa alueella vuosisatojen ajan. Linnavuoren länsipuolen matalassa lahdessa on havaittu liistekatis-kan jäännöksiä. Nykyisin Linnavuori on tunnettu ennen kaikkea matkailukohteena, jonka juurelle on rakennettu pieni laituri sekä venerannasta vuoren laelle johtavat jyrkät puuportaat. Vuorelle pääsee myös maitse opastettuja polkuja pitkin. Linnavuoren tuntumassa on jonkin verran kesäasutusta.

Maisemakuva

Sulkavan Linnavuori kohoaa Enonveden Linnavirrasta lähes pystysuorana seinämänä. Vuoren lakea reunustaa pitkä muinaislinnan kivivalli, jolla kasvaa paikoin paksuja sammalmattoja.

Alueen maisemakuvan kannalta tärkeä Linnavirta on muodostunut itä-länsisuuntaiseen kallioperän murros- linjaan, joka sijaitsee lähes poikkisuorassa maiseman perusrakenteen muodostaviin pohjois-eteläsuuntaisiin kallioisiin mäkiin ja laaksoihin nähden. Alueen metsät ovat karuhkoja männikkökankaita, mutta Linnavirran eteläpuolella on myös kuusivaltaisia metsiä. Sulkavan seudun sokkeloinen järvimaisema hahmottuu hyvin mäkien avoimilta lakialueilta katsottuna.

Linnavuori näkyy järviolueilla kauas tunnusomaisena maamerkinä, jonka ohitse vuotuisen soututapahtuman, Sulkavan soudun reitti kulkee. Muutamista vapaa-ajan rakennuksista ja Linnavuoren juurelle rakennetusta laiturista huolimatta maisemanähtävyyden rannat ovat lähes luonnontilaisia.

Arviointi

Sulkavan Linnavuori on kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti ainutlaatuinen nähtävyys, jolla on säilynyt muinaislinnaan kuulunut kivivarustus heittokivikasoinen. Sulkavan seudun muinaisesta asutuksesta kertovan vuoren avoimelta lakialueelta aukeaa vaikuttavia näkymiä eteläsavolaiseen, luonnonpiirteiden hallitsemaan järvimaisemaan. Matkailullisesta vetovoimastaan huolimatta alue on säästynyt varsin hyvin kulutukselta.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 3 kohdetta

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Kortevuoren luonnonsuojelualue; Linnavuori–Enonvesi 1/00; Linnavuori–Enonvesi 2/00; Harjakaarten luonnonsuojelualue; Korteniemen suojelualue; Rutkanlahden luonnonsuojelualue

RSO Rantojensuojeluohjelma: Linnavuori–Enonvesi

KAO Arvokkaat kallioalueet: Pisamalahden Linnavuori

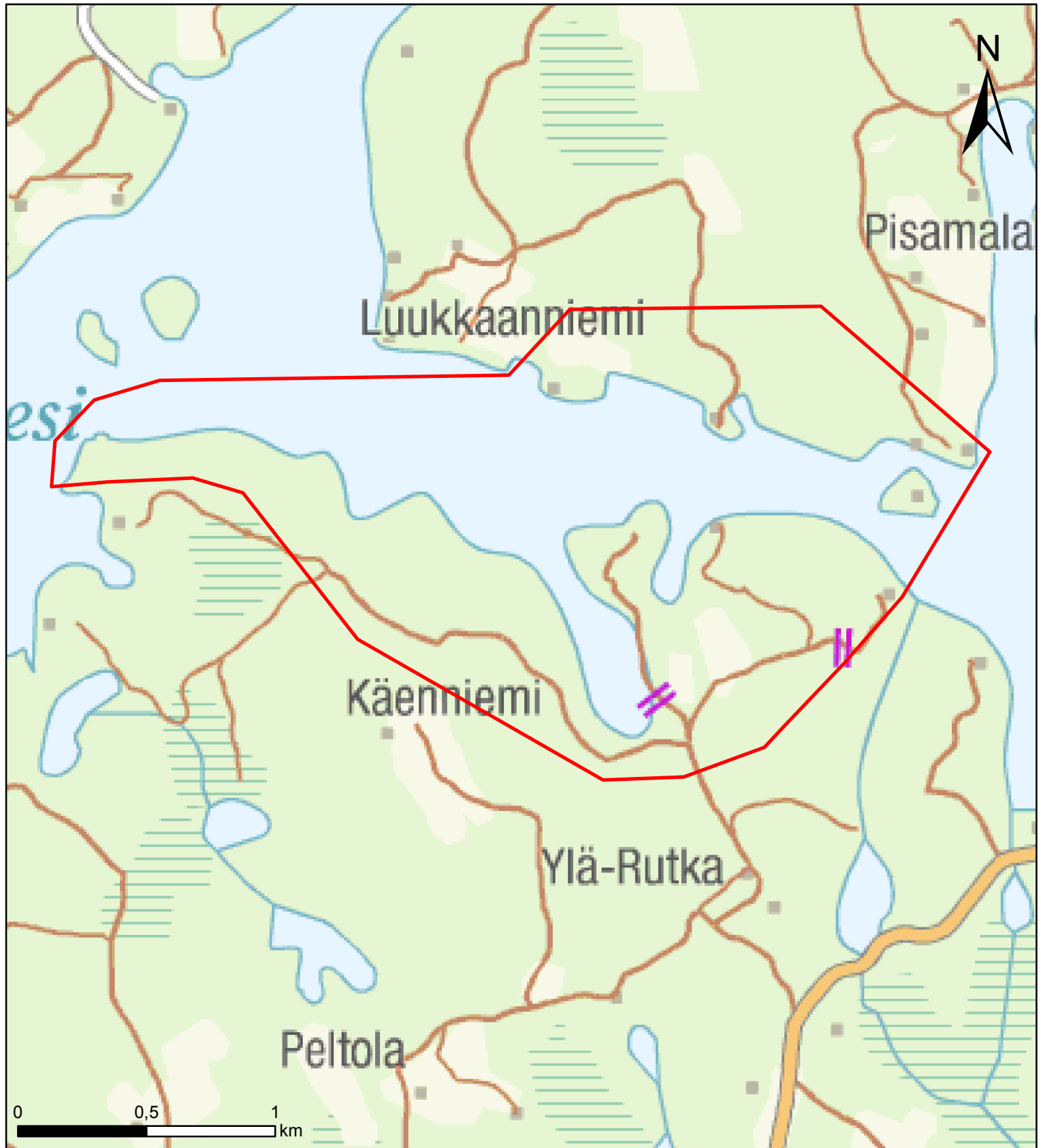
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Rutkanlahden metsät

Tiedot haettu 26.5.2015

Sulkavan linnavuoren maisema

Kunta: Sulkava

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

70. Kuhajärven viljelymaisema

Kuhajärven viljelymaisema on edustava ja historialtaan rikas esimerkki eteläsavolaisesta mäkiasutusmaisemasta. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Kuhajärven–Kammolan–Väätälänmäen–Sulkavan kirkonkylän kulttuurimaisemat, 1995), jonka rajauksesta Sulkavan kirkonkylän taajama-alueet poistetaan.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Sulkava
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	2 693 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 56 ha maatalousalueita: 451 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 1 661 ha rakennettuja alueita: 100 ha vesialueita: 424 ha

Luonnonpiirteet

Kuhajärven viljelymaisemat ovat syntyneet yleisasultaan rikkonaisiin maisemiin, joita luonnehtivat voimakkaasti suuntautuneet moreeniselänteet sekä monipolvisiksi reiteiksi ryhmittyneet vesistöt. Alueen kallioperässä vaihtelevat kiillegneissi ja graniitti, jotka pilkistävät maaperän keskeltä satunnaisina avokallioina. Maaperältään alue on suurilta osin ohuehkoa moreenia, joka on kasaantunut paikoin näyttäviksi drumliineiksi. Maisema-alueen korkein mäki on noin 80 metriä Kuhajärven pinnan yläpuolelle nouseva Väätlänmäki, jolla sijaitsee yksi alueen laajimmista viljelyaloista. Edustavaa mäkiasutusta on myös matalammilla moreenikummuilla. Maisema-alueen vähäiset hienolajitteiset maa-ainekset sijaitsevat Kuhajärven ranta-alueilla.

Maisema-alueen vesistöluonnon ytimen muodostaa pitkulainen Kuhajärvi, johon laskee Pohjois-Sulkavan ja Juvan alueen mäkimaiden vesiä Halmejärven, Lohnanjärven, Lohnankosken, Myllylammen ja Kuhakosken kautta. Kuhajärven kaakkoispäädystä vedet virtaavat Hasulanjokea pitkin rehevään ja matalaan Myllylampeen ja sieltä edelleen Nälänkosken kautta Alanteen järveen. Kuhajärvi on rehevärantainen ja runsashumuksinen, mutta melko kirkasvetinen järvi, joka on syntynyt kallioperän ruhjevyöhykkeeseen. Järven ympärille rakentuvan vesireitin ohella alueella on joitakin pieniä lampia, puroja sekä maastonnotkelmiin ja rannoille muodostuneita suoalueita.

Alueen metsät ovat mäntyvaltaisia sekametsiä ja kuusivaltaisia tuoreita kankaita. Siellä täällä on tunnistettavissa myös vanhoille kaskimetsille tyypillisiä piirteitä. Peltoja ja ranta-alueita ympäröivät lehtipuumetsät. Väätlänmäellä sijaitseva Paskolamminpuro on kasvistollisesti arvokas puronvarsilehto, jossa on lähiseudun ainoa lehtopalsamiesiintymä.

Kulttuuripiirteet

Sulkavan seudulla on ollut asutusta jo kivikaudella, ja maisema-alueelta sekä sen tuntumasta tunnetaan joitakin kivikautisia asuinpaikkoja. Lisäksi Halmejärveä ja Kuhajärveä erottavalta kannakselta on löydetty mahdollisesti varhaiselle historialliselle ajalle ajoittuvia puunrunkoja, joissa on käsittelyn jälkiä. Puiden on epäilty olevan kannaksen halki kulkeneen, Viipurin ja Savon linnoja yhdistäneen tien rakenteita. Vanhan Viipurintien linjaa on säilynyt Väätlänmäen ja Halttulan välillä Kuhajärven länsirannalla, jossa on kulkenut Savonlinnan postilinja vuodesta 1668 aina 1700-luvulle saakka.

Sulkava on historiallisesti huomattavaa eteläsavolaista maatalousaluetta, joka itsenäistyi omaksi seurakunnakseen vuonna 1630. Samoihin aikoihin perustettiin Huttulahden ja Halmejärven välisellä niemellä edelleen sijaitseva Partalan eli Rauhanhovin tila, joka toimi aikoinaan kuninkaankartanona. Tilaa ympäröivät edustava puisto, laajat peltoaukeat sekä ranta-alueiden niityt ja hakamaat. Maisema-alueen toinen rakennushistoriallinen arvokohde on Tiittalan 1830-luvulla rakennettu kartano Sulkavan kirkonkylän kupeessa. Nykyisin osin matkailukäytössä olevan tilan rakennukset ryhmittyvät suorakaiteen muotoisen pihamaan ympärille maisemallisesti edustavalle moreenikummulle. Kartanon muut rakennukset sijaitsevat päärakennuksen alapuolella olevassa rinteessä.

Maisema-alueen asutus on keskittynyt moreeniselänteille ja teiden varsille hajanaiseksi yksittäisasumuksiksi tai pieniksi kyliksi. Huomattavimpia kyliä ovat Kammola, Kuhakoski ja Väätlänmäki. Monen maatilan pihapiiriin johtavat koivu- tai pihlajaistutuksista muodostuneet puukujat, joiden lomassa näkyy pelloilta raivatuista kivistä ladottuja aitoja ja röykkiöitä. Kylämaisemia elävöittävät muutamat pihapuut sekä ranta-alueille johtavat säntilliset koivuvietteet. Alueen pihapiirit ovat pääsääntöisesti avoimia, ja joissakin pihoissa on säilynyt paljon vanhoja rakennuksia. Maisema-alueella on yksi paikallisesti arvokas perinnebiotooppi.

Edelleen jatkuvan maatalouden lisäksi metsätalous on alueella tärkeä toimeentulon lähde. Kuhakoski on vanha teollisuusmiljö, jonka kaksiraaminen saha perustettiin vuonna 1778. Sahasta ovat nykyisin jäljellä vain rauniot sekä joukko sahayhdyskuntaan kuuluneita hirsi- ja lautarakennuksia. Uudempaa kerrostumaa alueen elinkeinorakenteessa edustavat hevostilat ja kauppapuutarhat. Sulkava on myös verraten suosittua matkailualueita. Väätlänmäki on tunnettu näköalapaikka, ja maisema-alueella on jonkin verran vuokramökki- ja luontomatkailutoimintaa. Sulkavan soudut on seudun tunnetuin vuotuinen kesätapahtuma.

Maisemakuva

Kuhajärven viljelymaisema on maisemakuvaltaan vaihtelevaa eteläsavolaista mäki- ja ranta-asutusmaisemaa. Aluetta leimaa avarien viljelymaisemien, hienojen järvinäkymien ja tiheiden metsäalueiden vaihtelu. Yleis-

kuvaltaan laajahko maisema-alue on sirpaleinen, ja maisematilat muuttuvat nopeasti. Maisemassa hahmottuu kuitenkin luode-kaakkosuuntautuneiden drumliinikenttien muodostama pääsuuntaus.

Alueen kylät ovat harvaan asuttuja pieniä mäkikyliä, jotka sulautuvat viljelysmaisemaan harmonisesti. Kylämaisemia luonnehtivat kumpuilevat, pienten, kivisten peltotilkkujen mosaiikkimaisiksi kuvioimat rinteet sekä monin paikoin perinteisen asunsa säilyttänyt rakennuskanta.

Komeimmin alueen maisemat avautuvat Väättälänmäeltä, jonka kaukomaisema ulottuu pitkälle pohjoiseen ja itään yli talojen, peltojen, järvien ja metsien. Myös Kammolan kylässä on vaihtelevaa maalaismaisemaa. Kuhajärven pohjoispuolella Partalan vanha kuninkaankartano muodostaa huomiota herättävän peltojen ja järvinäkymien elävöittämän maiseman. Sulkavan kirkonkylän reunalla sijaitseva Tiittala on edustava kartanokokonaisuus rinteiden päällä sijaitsevine empire-tyylisine päärakennuksineen ja tilakeskusta ympäröivine peltoaloineen.

Arviointi

Kuhajärven viljelymaisema on laaja maisema-alue, joka muodostuu useista moreeniselänteille sijoittuneista kylistä, Partalan ja Tiittalan arvokkaista tilakokonaisuuksista sekä vaihtelevista järvi- ja metsänäkymistä. Agraarinen maisema muodostaa edustavan jatkumon Sulkavan kirkonkylän valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön kanssa. Kuhajärven alueen kylämaisemien arvoa korostavat laidunnettujen ja viljeltyjen alueiden yli aukeavat tasapainoiset kaukomaisemat.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 2 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Sulkavan kirkonkylä

Arvokkaat perinnebiotoopit: Kesämäen metsälaidun

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Paskolammen purolehdon luonnonsuojelualue

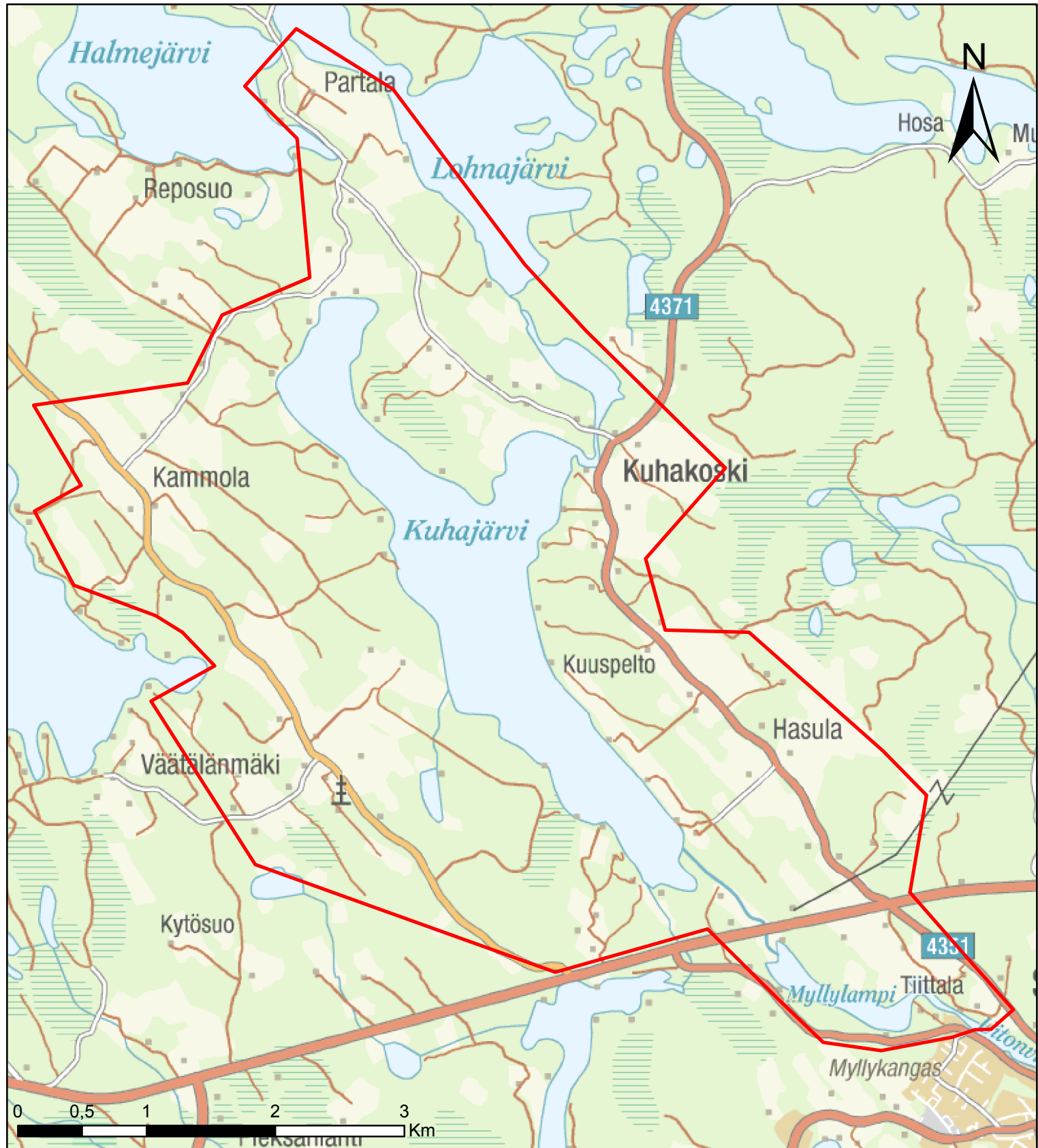
LHO Lehtojensuojeluohjelma: Paskolammin purolehto

Tiedot haettu 26.5.2015

Kuhajärven viljelymaisema

Kunta: Sulkava

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Tapio Heikkilä

71. Kokonsaaren kulttuurimaisemat

Kokonsaari on asutushistorialtaan ja luonnonoloiltaan arvokas Pihlajaveden saari, joka edustaa Suur-Saimaan seudun saaristolaisasutusta. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Kokonsaari, 1995), jonka raja-alue säilyy lähes ennallaan.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Savonlinna
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	697 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 6 ha maatalousalueita: 61 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 438 ha rakennettuja alueita: 12 ha vesialueita: 179 ha

Luonnonpiirteet

Kokonsaari sijaitsee Pihlajaveden keskellä, Pitkän Pihlajaveden ja Kokonselän välissä. Savonlinnan eteläpuolella aukeava, Suur-Saimaan järvikokonaisuuteen kuuluva Pihlajavesi muodostuu useasta suuresta selkävedestä ja luode-kaakkosuuntaisesta murroslinjojen rikkomasta kalliorantaisesta saaristosta. Pihlajaveden vedet kulkevat Haapaselän ja Lietselän kautta Saimaaseen ja sieltä edelleen Imatrankosken kautta Vuokseen. Monet Pihlajaveden suurista saarista ovat edelleen asuttuja ja viljeltyjä, ja järvi muodostaa kokonaisuudessaan edustavan yhdistelmän kulttuurivaikutteista ja lähes luonnontilaista järviluontoa. Pihlajavesi on tärkeää saimaannorpan elinaluetta.

Noin seitsemän kilometriä pitkän luode-kaakkosuuntaisen Kokonsaaren länsipäätä hallitsee Tialanpäänniemen moreenikumpu, jonka pohjoisosaan on muodostunut saarelle ominaisten somerikkorantojen oheen hie- noja hiekkarantoja. Saaren keskellä sijaitsevien Suurilammen ja Pienilammen ympärillä maasto muuttuu kallioisemmaksi, ja saaren itäpää on kauttaaltaan pienten kalliokumpujen ja suopainanteiden kirjomaa. Mai- sema-alueen itäpuolella Kokonsaareen liittyy kapeiden kannasten yhdistämä Kirkkausniemen, Kokonsaaren- päään ja Syrjäispään yhdistämä saarijakso, jonka läpi kulkee laakeahko hiekkaharju. Kokonsaaren kalliope- rässä vaihtelevat kiillegneissi ja graniitti. Saaren viljelykset sijaitsevat Tialanpäänniemen harjanteen rinteillä, saaren keskellä sijaitsevan Suurilammen rannalla sekä soistuneen Kotilahden rannan laaksopainanteessa.

Kokonsaaren kasvillisuus on yleispiirteiltään karua ja talouskäytön muokkaamaa. Saaren metsät ovat pääasi- assa mäntyvaltaisia kankaita, joista suurin osa on talousmetsää. Runsaiden kalliorantojen tuntumassa on kui- tenkin myös reheviä kallionaluslehtoja ja ilmeeltään vaihtelevia sekametsiä. Lisäksi peltojen reunoilla on koivuvaltaisia runsasruohoisia kaskimetsiä ja hakamaita. Kalliopainanteisiin, matalille rantakannaksille ja lahtien pohjukoihin muodostuneita soita on ojitettu ja raivattu viljelykseen. Satoja vuosia jatkuneen maata- louden ansiosta saarella on arvokasta kulttuurikasvillisuutta ja monipuolinen perhoslajisto.

Kulttuuripiirteet

Pihlajaveden saalisvedet ovat houkutelleet ihmisiä järven rannoille ja saariin jo varhain. Kokonsaaren mai- sema-alueen tuntumasta, Syrjäispäänniemestä on löytynyt muinainen asuinpaikka, mahdollinen pyyntikuop- pa sekä piiesine. Vakituinen, maanviljelyyn tukeutunut asutus on tullut Kokonsaareen viimeistään 1500- luvulla, jolloin Säämingin pitäjään kuuluneessa saarella oli useita eräsijoja ja hajatiluksia. Vuoden 1561 maakirjassa Kokonsaari on merkitty yhdeksi Säämingin neljänneskunnan kymmenyskunnista, ja vuodelta 1643 säilynyt kartta kertoo Kokonsaarella olleen tuolloin kolme asuttua tilaa.

Kokonsaaren tilamäärä nousi vuosina 1846–1849, kun isoonjakoon liittyneet lohkomiset synnyttivät saarelle seitsemän uutta tilaa. Väkirikkainta aikaa saarella oli 1900-luvun alku, jolloin asukkaita oli liki 150. Kokon- saaren väestömäärä alkoi laskea 1920-luvulla, ja 1980-luvulla asukkaita oli enää vajaat 20. Tällä hetkellä Kokonsaarella on alle kymmenen asuttua tilaa ja jonkin verran kesäasuntoja. Asutus on keskittynyt kolmeen toistensa lähellä sijaitsevaan ryhmään. Tilojen päärakennukset ovat 1900-luvun kuluessa rakennettuja, ja epäsäännöllisen neliömäisissä pihapiireissä on uusia talousrakennuksia. Pihapuita ei saaren pihapiireissä yleensä ole, ja tilojen puutarhat muodostuvat muutamista marjapensaista. Vanhaa rakennettua ympäristöä edustavat alkuperäisessä asussaan säilynyt seurojentalo sekä venevajat ja ladot. Maisemaa elävöittävät myös maatalouteen ja kalastukseen liittyvät pienet rakennukset, kiviaidat ja pisteaidat.

Kokonsaari on sijainnut liikenteellisesti merkittävässä paikassa Säämingin kirkonkylään ja Olavinlinna- johtaneen tärkeän vesireitin varrella. Saaren sokkeloisessa itäosassa on ollut useita vetotaipaleita, jotka ovat lyhentäneet vesimatkaa ja tarjonneet suojaisan reitin niin yksittäisille järvenkävijöille kuin kirkkovenekunnil- lekin. Alueen läpi on kulkenut myös pohjois-eteläsuuntainen talvitie. Kokonsaareen perustettiin kestikievari 1600-luvun puolivälissä, ja kestikievaritoiminta kesti 1900-luvulle saakka. Kokonsaareen saatiin tieyhteys mantereelta vuonna 1987, jolloin Tialanpäänniemen ja Kesamonsaaren Leppälahden välille perustettiin los- siyhteys. Lossin myötä pihapiirien läpi Kivirannan laivalaiturille kulkenut Kokonsaaren kylänraitti oikaistiin kulkemaan peltojen sivuitse Tialanpäänniemen nykyiseen lauttarantaan.

Kokonsaari on yksi Savonlinnan saariston harvoista elinvoimaisina säilyneistä kalastaja- ja maatalouskylistä. Sen tilat ovat olleet melko kookkaita ja vauraita, ja ne ovat pystyneet sopeutumaan yhteiskunnalliseen muu- tokseen paremmin kuin monien muiden saarten tilat. Kokonsaaren viljelmät ovat ryhmittyneet suurilinjaisik- si ja intensiivisesti viljellyiksi peltoaloiksi. Saarella on yksi karjatila, jonka eläimet eivät kuitenkaan laidun- na. Laidunnuksen puuttuessa alueen perinnebiotoopit ovat päässeet metsittymään. Maatalouden ja

kalastuksen ohella kokonsaarelaisia elättää matkailu. Saaressa on muun muassa maatilamatkailutila ja mökinvuokraustoimintaa.

Maisemakuva

Kokonsaari on suurehko saari keskellä Pihlajavettä. Saaren luoteisosaa hallitsee noin 35 metriä korkea moreenimäki, jonka rinteille ja tuntumaan alueen pellot ovat asettuneet. Saaren kaakkoisosassa vaihtelevat pienet kalliokumpareet sekä kallioiden väliin jäävät alavat, soistuneet alueet ja suojaisat lahdenpoukamat. Maastonmuodoiltaan voimakkaasti vaihtelevan saaren erikoisuuksiin kuuluvat sen kaksi sisävettä, Suurilampi ja Pienilampi. Luonnonmaiseman kohokohtia ovat kaakkoisosan jyrkät rantakalliot sekä kauaksi näkyvä Suurpäänniemi maisema-alueen eteläpuolella.

Kokonsaaren viljelymaisema on metsäselänteiden, lampien ja laaksopainanteen jäsentämä vaihteleva kokonaisuus. Moreenimäen rinteiltä avautuu avaria viljelynäkymiä Suurilammelle saakka. Saaren tilakeskukset sijaitsevat pääasiassa mäkien ylärinteillä peltojen laidassa. Peltojen reunoja elävöittävät valoisat kaskikoivikot ja hakamaat sekä peltolohkoja kehystävät kiviäidat. Suurilammen ranta-alueet ovat pysyneet avoimina rantapeltojen ja reunavyöhykkeiden laiduntamisen loppumisesta huolimatta. Tilojen pihapiirit ovat perinteisiä, vaikka pihoiissa on myös uusia rakennuksia. Kokonsaaren maisemassa on paljon pieniä maatalouteen ja kalastukseen liittyviä rakennuksia ja rakennelmia.

Arviointi

Kokonsaari on kulttuuri- ja luonnonmaisemaltaan arvokas, pitkään asuttu Pihlajaveden saari. Se edustaa Suur-Saimaan seudulla harvinaistunutta saaristolaisasutusta. Saaren viljelymaisema on säilyttänyt perinteisen asunsa ja elinvoimaisuutensa. Arvokkaan kulttuurimaiseman ohella maisema-alueen arvoja nostavat pienet luonnonsuojelualueet sekä Pihlajaveden saariston vivahteikas luonnonmaisema kallioisine rantoineen.

Arvokkaat perinnebiotoopit: Yläpaikan laidun

ESA Erityiset suojelualueet: Pihlajaveden luonnonsuojelualue

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Hietakankaan luonnonsuojelualue

RSO Rantojensuojeluohjelma: Pihlajavesi

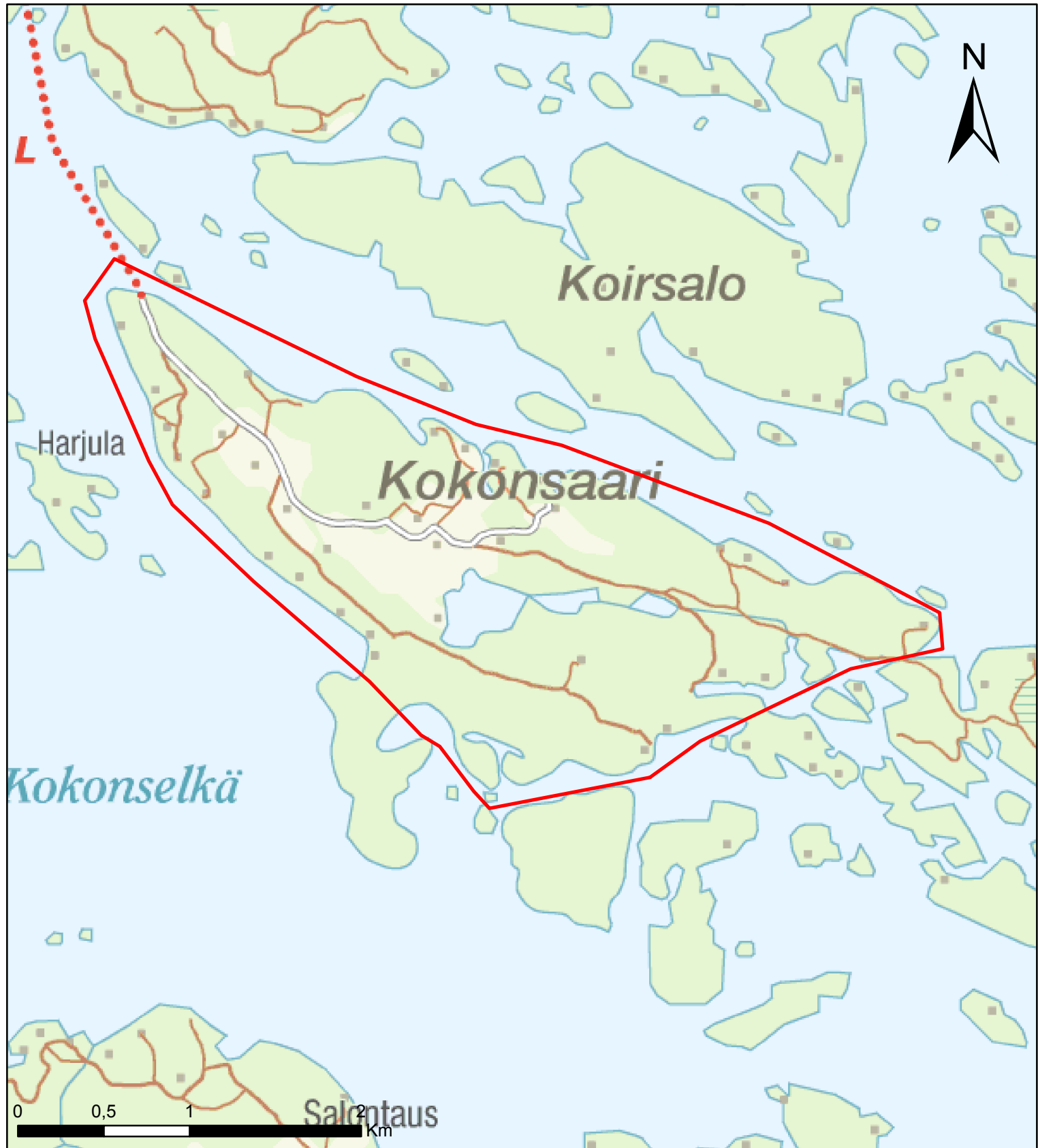
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Pihlajavesi

Tiedot haettu 26.5.2015

Kokonsaaren kulttuurimaisemat

Kunta: Savonlinna

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

72. Kyrönsalmen kulttuurimaisema

Kyrönsalmen kulttuurimaisema on monipuolinen kokonaisuus, jossa yhdistyvät historiallisesti rikas kaupunkimaisema sekä luonnonpiirteiltään arvokkaat vesi- ja ranta-alueet. Kyrönsalmessa sijaitseva Olavinlinna ympäristöineen on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys (Olavinlinna, 1995), jota on laajennettu inventointien perusteella salmen pohjoispuolelle Sireeniluodolle ja Majakkaniemeen asti.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Savonlinna
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	419 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 0 ha maatalousalueita: 0 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 84 ha rakennettuja alueita: 15 ha vesialueita: 321 ha

Luonnonpiirteet

Kyrönsalmen kulttuurimaisema sijaitsee Haapavettä ja Pihlajavettä yhdistävässä salmessa, jonka kautta Savon laajojen järvi-altaiden vedet virtaavat Pihlajaveteen. Maisema-alueen kallioperä muodostuu kiillegneisistä sekä sitä itä-länsisuunnassa halkovasta mafisen vulkaniitin ja konglomeraatin muodostamasta vyöhykkeestä. Alueen saaret ja rannat ovat pääasiassa kalliomaata, ja osa ranta-alueista on tiiviisti rakennettua. Maisema-alueen eteläosassa sijaitsevilla suurehkoilla Uuraansaarella ja Kaupinsaarella on ohuita moreenipeitteitä.

Alueen kasvillisuus on voimakkaasti kulttuurivaikutteista. Kyrönsalmen luonnonmaisema on saanut kulttuurivaikutteensa jo keskiajalla, jolloin Olavinlinna rakennettiin kapean salmen lukoksi vesireittien solmukohtaan. Savonlinnan kaupungin rakentamisen myötä alueen ranta-alueille on perustettu puistoja esimerkiksi Olavinlinnan tuntumassa sijaitseville Talli- ja Riihisaarille. Pihlajaveden Uuraansaaren ja Kaupinsaaren metsät ovat pääasiassa karua männikköä. Kyrönsalmen pohjoispuolella on monia luonnonsuojelualueiksi rauhoitettuja pieniä luotoja. Alue on saimaannorpan tärkeää elinaluetta.

Kulttuuripiirteet

Kyrönsalmen kulttuurimaiseman kulttuurihistoria ulottuu esihistorialliselle ajalle saakka. Salmen pohjoispuolella Haapaveteen työntyvältä Majakkaniemeltä on löydetty kivikautinen asuinpaikka, jonka kulttuurikerroksesta kaupunkirakentaminen lieene tuhonnut osan. Kivikautista asutusta on ollut myös maisema-alueen tuntumassa sijaitsevassa hiekkaperäisessä Lypsyniemessä sekä maisema-alueen pohjoispuolella Tynkkylänjoen ja Kylmäniemen ympäristössä. Esihistoriallisten löytöjen ohella alueelta tunnetaan runsaasti historiallisen ajan jäänteitä ja vedenalaista kulttuuriperintöä.

Alueen kiintopiste on Olavinlinna tunnusomaisine pyörötorneineen. Olavinlinnaa alettiin rakentaa 1470-luvulla lähes asumattomaan erämaahan vahvistamaan Ruotsin valtaa valtakunnan itärajan tuntumassa. Linnan rakentamisesta vastasi käskynhaltija Eerik Akselinpoika Tott. Ensimmäinen rakennusvaihe saatiin päätökseen 1490-luvulla, jolloin valmistuivat linnasaaren länsiosan kolme tornia, päälinna sekä kaksitorninen esilinna. Olavinlinnan tykkitorneiksi rakennetut rondellit olivat tornityyppinsä ensimmäiset edustajat Ruotsissa. Linnaa uudistettiin 1500- ja 1600-luvuilla korottamalla ja kattamalla linnan torneja ja muureja sekä rakentamalla niin sanotut Paksu torni ja Kijlin torni. 1600-luvulla rakennettiin myös uusi esilinna pääportin edustalle.

Venäläiset hyökkäsivät linnaa vastaan monta kertaa sen ensimmäisten vuosisatojen aikana. Pikkuvihan päätäneessä Turun rauhassa (1743) linna jäi Venäjän puolelle ja se liitettiin Pietarin puolustamiseksi muodostettuun laajaan linnoitusjärjestelmään. Venäläiset uudistivat linnaa rakentamalla muun muassa linnan eteläosaan Vesiportin ja Pikkuportin bastionit. Vuosisadan lopulla Paksun tornin paikalle rakennettiin kolmikerroksinen Paksu bastioni. Samalla vanhat bastionit varustettiin holvatuilla kasemateilla. Linnan torneihin lisättiin myös tiilirakenteinen avoin puolustuseros. Kun Suomi liitettiin kokonaisuudessaan Venäjään vuonna 1809, menetti linna sotilaallisen merkityksensä. Se siirrettiin siviiliviranomaisten hallintaan 1840-luvulla. Olavinlinnaa ryhdyttiin kunnostamaan ja hoitamaan muinaismuistona senaatin päätöksellä 1870-luvulla. Linnaa on restauroitu muun muassa vuosina 1912–1916 ja 1961–1975. Yleisölle linna on avattu 1970-luvulla restaurointitöiden jälkeen.

Olavinlinnan kupeeseen perustettiin kaupunki vuonna 1639. Savonlinna on rakentunut ympäröiville saari- ja rantamaille hiljalleen ja sen rakentumisen monet aikakerrokset näkyvät Kyrönsalmen maisemassa selväpiirteisinä. Kaupungin vanhin alue sijaitsee Vääräsaarella suurin piirtein Tottinkadun, Akselinkadun, Punkaharjuntien ja rannan välisellä alueella. 1600-luvulta periytyvän linjauksensa säilyttänyt Linnankatu on Savonlinnan vanhin katu. Myöhempiä vaiheita Savonlinnan rantamaisemassa edustavat esimerkiksi Riihisaareen vuosina 1851–1852 rakennettu valtion viljamakasiini sekä Haapasalmen alue satamineen, toreineen ja puistoineen. Vanhasta kaupunkikulttuurista kertovat myös Riihisaaren rantapuisto sekä Tallisaaren puistovyöhyke ja Komendantinpuisto, jotka yhdistävät Olavinlinnaa ja Linnankadun itäpäähän 1800-luvulla rakennettua puutaloaluetta.

Kyrönsalmen pohjoispuolella aukeaa Savonlinnan pohjoinen saaristo, jonka maisemaa pitkään jatkunut virkistyskäyttö on muokannut. 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Savonlinnaan syntyi rikas kylpylä- ja huvilakulttuuri, josta muistuttavat muun muassa Vääräsaarella sijaitseva Suruttoman huvila ja Sulosaaren Kalliolinna. Vanha kylpylärakennus paloi 1960-luvun alussa, mutta kylpyläkokonaisuudesta muistuttavat maisema-

alueen tuntumassa sijaitseva kasino vuodelta 1896 sekä Hopeasalmen yli kulkevat uudet puiset kävelysillat, jotka sijaitsevat alkuperäisten siltojen paikalla.

Kyrönsalmen maisemaa leimaavat salmen yli kulkevat maantie- ja rautatiesillat. Rautatie Savonlinnasta Elisenvaaraan rakennettiin vuosina 1904–1908, ja sen rakentaminen vesistöjen saartamaan Savonlinnan kaupunkiin oli vaativa tehtävä. Kyrönsalmen silta koostuu kahdesta ristikkosillasta, kaksivartisesta kääntösillasta sekä levypalkkisillasta. Siltaa on muutettu ja kunnostettu 1960- ja 2000-luvuilla. Valtatie 14:n nykyiset maantiesillat ovat puolestaan vuosilta 2000 ja 2011. Ne on rakennettu vanhan, 1960-luvulta periytyneen maantiesillan rakenteille. Olavinlinnaa johtaa vuonna 1974 rakennettu ponttonisilta. Aiemmin linnaan on kuljettu veneellä tai väliaikaisia siltoja pitkin.

Olavinlinna on erittäin suosittu matkailukohde, joka on tunnettu korkeatasoisista oopperajuhlistaan. Intensiivisestä matkailusta huolimatta linnan kulumisvauriot ovat pysyneet kohtuullisina. Olavinlinna ja Kyrönsalmen virta ovat ikoninen osa suomalaista maisemakuvastoa.

Maisemakuva

Kyrönsalmen kulttuurimaiseman yleiskuva muodostuu vastakohdista. Maisema-alueella kulttuurivaikutukseltaan vähäinen pienipiirteinen järviluonto kohtaa rakennetun, historiallisen kulttuuriympäristön. Intensiivisestä ja ajallisesti monikerroksisesta kaupunkirakentamisesta huolimatta maisemassa on säilynyt monia luonnonpiirteitä, kuten lukuisien saarien ja luotojen luode-kaakkosuuntainen perusrakenne, Pihlajaveden saarien mäntymetsät sekä luonnonsuojelualueiksi rauhoitetut kallioiset luodot Kyrönsalmen pohjoispuolella. Olavinlinnan itäpuolella sijaitsevat luonnontilaiset Mallassaari, Kyrönniemi ja Venäjänniemi sekä Pihlajaveden Kaupinsaari ja Uuraansari ovat olennainen osa Savonlinnan maisemaa.

Maisema-alueen ytimessä kohoaa ylivertaisena maamerkkinä Olavinlinna, joka kuvastuu pohjoisesta katsottaessa vasten metsäisten saarien kirjomaa järvimaisemaa. Olavinlinnaa reunustava kaupunkimaisema on kerroksellista. Maisemakuvaa elävöittävät lukuisat pienet rakenteet, kuten kävelysillat, pihojen aidat sekä Kyrönsalmea ympäröivien vesialueiden maasto- ja väylämerkit. Savonlinnan ranta-alueilla on säilynyt monia kaupungin historiasta kertovia elementtejä, kuten vanha satama, tori sekä Vääräsaaren ja Sulosaaren huvila- ja kylpyläkulttuurin jäljet. Alueen uudet tiet kulkevat maisema-alueen poikki vanhojen liikenneväylien linjoja noudattaen, eivätkä häiritse kohtuuttomasti pohjois-eteläsuunnassa hahmottuvaa ainutlaatuista kulttuuri- ja luonnonympäristöä.

Arviointi

Kyrönsalmen kulttuurimaisema on Haapaveden ja Pihlajaveden solmukohtaan syntynyt monipuolinen kokonaisuus, jossa historiallinen ja monikerroksinen kulttuurimaisema kohtaa arvokkaan järvi- ja saariluonnon. Pihlajaveden metsäisiä saaria vasten piirtyvä Olavinlinna muodostaa ikonisen ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaan maisemakohteen, jota Savonlinnan rantapuistot, perinteiset virkistysalueet ja rauhoitetut luodot täydentävät. Olavinlinna ja Pihlajavesi on valittu yhdeksi Suomen 27 kansallismaisemasta.

Muinaisjäänösrekisteriin merkityt kohteet: 9 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Olavinlinna, Kyrön- ja Haapasalmen kulttuuri-maisema

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Savonlinnan saarten luonnonsuojelualue

FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Hevonniemi; Pihlajavesi

Tiedot haettu 26.5.2015

Kyrönsalmen kulttuurimaisema

Kunta: Savonlinna

Maakunta: Etelä-Savo

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

73. Punkaharjun maisemat

Pihlajaveden ja Puruveden välissä kiemurteleva kapea Punkaharju on yksi Suomen kuuluisimmista maisemista. Se on ollut 1800-luvusta alkaen kuuluisa matkailukohde, jonka maisemia ovat ihailleet ja ikuistaneet muun muassa useat taiteilijat. Punkaharju on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys (Punkaharju–Pakkasenharju, 1995), jonka rajausta pysyy lähes ennallaan.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Savonlinna
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	1 741 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 19 ha maatalousalueita: 5 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 676 ha rakennettuja alueita: 117 ha vesialueita: 924 ha

Luonnonpiirteet

Punkaharju on omaleimainen harjuselänne, joka kuuluu laajaan jäätikköjokien kasaamaan, Toista Salpaus-selkää kohti kulkevaan hiekka- ja sora- ja muodostumaan. Vaihtelevanmuotoinen, korkeimmillaan noin 25 metriin nouseva muodostuma on kapeimmillaan vain parinkymmenen metrin levyinen. Paikoin se laajenee noin 150 metrin levyisiksi hiekkapohjaisiksi saarekkeiksi. Punkaharjun rinteet ovat pääsääntöisesti jyrkkiä, mutta harjun päällä kulkeva tie on loiventanut muodostuman lakea. Harjun lännenpuoleisella rannalla on resanttisia rantavalleja. Useassa kohdassa on havaittavissa törmäterassi, jota vanha maantie myötäilee.

Punkaharjun keskustaajaman (ent. Punkasalmen) itäpuolella harjumuodostuma jatkuu kaksihaaraisena Pakkasenharjuna, jonka haarojen väliin jää suppa-alue. Muodostuma purkaantuu maisema-alueen itäpuolella laajaksi deltaksi. Punkaharjun pohjoispuolella sijaitsee Puruveden Enanselkään rajautuva laakeasti kumpuileva Laukansaari, jonka maaperä muodostuu pääasiassa moreenista. Laukansaaren eteläkärjessä on laajahkoja ojitetuista soistumista pienine suolampineen sekä pieni hietasiintymä. Alueen pienemmät saaret ovat vaihtelevasti hiekka- tai kalliomaata. Kallioperältään alue on pääasiassa graniittia, mutta Laukansaaren pohjois- ja eteläpäässä on kapeita kiillegneissijuonteita. Kalliopaljastumia alueella on vähän.

Punkaharjua ympäröivät Puruveden ja Pihlajaveden vesialueet. Harjun eteläpuolella vesistömaisemaa leimaavat pienet ja rikkonaiset selät, mutta Laukansaaren pohjoispuolella Puruveden järvimaisema aukeaa avaramana. Laukansaaren ja Punkaharjun väliin jää kapea Laukanlahti. Harjua ympäröivät ranta-alueet ovat varsin matalia ja kasvillisuudeltaan reheviä. Laukansaaren ympärillä on laajoja rantakivikkoja. Harjun kainaloon on jäänyt pieniä lampia, joista huomattavin on Punkaharjun, Lammasharjun ja Takaharjun saartama Valkialampi. Pakkaharjun kupeessa sijaitsee laguunimainen Heinlampi, jonka rannalla kasvaa rehevähköä puolilehtomaista kasvillisuutta.

Harjualueen kasvillisuus on kulttuurivaikutteista ja paikoin kulunutta puolukkatyyppin kangasmetsää. Punkaharjulla kasvaa myös Suomen vanhin luonnonhoitometsä. Laukansaarella sijaitsee Punkaharjun tutkimusmetsäalue, jossa tutkitaan muun muassa havupuiden alkuperiä, genetiikkaa ja ilmastonmuutoksen vaikutusta harjun puustoon.

Kulttuuripiirteet

Punkaharjun nykyinen maine perustuu harju- ja järvimaisemia ihannoineen kansallisen maisemäkäsityksen syntyyn ja matkailukulttuurin kehittymiseen 1800-luvulla. Alueen kulttuurihistoria on kuitenkin huomattavasti pidempi. Punkaharjun ja Pakkasenharjun alueelta on tehty useita muinaislöytöjä, jotka osoittavat ihmisen hyödyntäneen harjua jo varhain. Mustaniemen kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Mustaniemen länsirannalla, noin 80 metrin (m) korkeuskäyrää seuraavan Muinais-Saimaan rantatörmän rajoittamalla tasanteella. Hynninsaareen johtavan tasaisen sorakankaan länsilaidalla on puolestaan kolme kuoppaa, jotka voivat viitata esihistorialliseen tai historialliseen erätalouteen. Laukansaaren Yhteislaitumella sijaitsee ajoittamaton kuppi-kivi.

Punkaharju kehittyi merkittäväksi liikenneväyläksi 1500-luvulla, kun Olavinlinna ja Viipuria yhdistäneen kuriiritien linja vakiintui harjun laelle. Tiestä on säilynyt joitakin osuuksia. 1700-luvun lopulla harjasta tuli sotilasstrategisesti tärkeä, kun Turun rauhan (1743) jälkeinen Ruotsin ja Venäjän välinen raja vedettiin harjun tuntumaan. Rajaa turvatakseen venäläiset linnoittivat Punkaharjun salmet ja sijoittivat paikalle vartioston. Kirkkoniemessä on edelleen sotilasleirin pyöreitä ja laakeapohjaisia telttapaikkoja. Lisäksi eri puolella harjua on Suomen sodan kynnyksellä kaivettuja maavarustuksia. Harjun sotilasstrateginen merkitys korostui uudelleen toisessa maailmansodassa, jolloin Salpalinjaan kuuluneelle Punkaharjulle tuotiin panssarivaunuesteitä.

Punkaharju löydettiin luonto- ja matkailukohteena 1800-luvun alkupuoliskolla. Harjulla vuonna 1803 vierailut Aleksanteri I kielsi linnoitustöistä johtuneet hakkuut, ja vuonna 1840 valtio lunasti alueen. 136 hehtaarin laajuinen kruununpuisto perustettiin vuonna 1843, jolloin alkoi myös alueen metsien suunnitelmallinen hoito. Alueelle asetettiin kaksi metsänvartijaa, joille rakennettiin mökit harjun molempiin päihin. Punkaharjulle istutettiin ensimmäiset ulkomaista alkuperää olleet koemetsät vuonna 1877. Metsätieteellinen koelaitos, nykyisen Metsäntutkimuslaitoksen edeltäjä, perusti Punkaharjulle vuonna 1924 tutkimusalueen, joka on edelleen tieteellisessä käytössä. Punkaharjun luonnonsuojelualue perustettiin vuonna 1991.

Punkaharju vakiintui 1800-luvun kuluessa osaksi luonnonkauneutta korostanutta suomalaista maisemakuvas-toa. Alueen maineeseen vaikuttivat ennen kaikkea kuuluisat kulttuurivaikuttajat, jotka ihannoivat alueen maisemia. Esimerkiksi Zacharias Topelius ylisti Punkaharjun maisemia vuosien 1845–1852 aikana ilmesty-

neessä suurteoksessaan Finland framstäldt i teckningar. Punkaharjun maisemista oli lumoutunut myös runoilija Johan Ludvig Runeberg, jonka kunniaksi Runebergin kummuksi nimetylle harjun korkeimmalle kohdalle pystytettiin kivipaasi vuonna 1939. Punkaharju on tuttu myös muun muassa Into Konrad Inhan valokuvista, koulukirjoista, matkailumainoksista, koulutauluista, seteleistä ja lukuisista Suomen maisemia esittäneistä maisemavalokuvakirjoista.

Matkailutoiminta alueella alkoi kruununpuiston perustamisen myötä. Harjua alueen pohjoisosaan rakennettiin vuonna 1845 Valtionhotelli, ja suuren suosion saavuttaneen kohteen majoituskapasiteettia parannettiin 1890-luvulla rakentamalla niin kutsuttu Keisarinnan huvila. Vanhaan hotellikokonaisuuteen kuuluvat majoitusrakennusten lisäksi vuonna 1896 valmistunut asuin- ja talousrakennus sekä viinikellari, hirsinen rantasauna ja Punkaharjun vanhan laivalaiturin tuntumassa sijaitseva rantapaviljonki. Laivalaiturin maastossa on myös vaatimattomia leirintämökkejä.

1900-luvun alussa harjun matkailusuosiota kasvatti rautatieyhteyden valmistuminen. Punkaharjun kansallisromanttinen asema rakennettiin vuonna 1908 Savonlinna–Elisenvaara-radon varteen, ja kuusi vuotta myöhemmin Punkaharjulle rakennettiin moderni Hotelli Finlandia. Matkailijoiden lisäksi Punkaharjun luonnonmaisemista ja puhtaasta ilmasta pääsivät nauttimaan keuhkotautiin sairastuneet, joita varten Takaharjuun rakennettiin vuosina 1900–1903 ajanmukainen parantolakokonaisuus. Finlandia ja Takaharju ovat nykyisin osa Punkaharjun kuntoutuskeskusta.

Punkaharju on edelleen suosittu matkailukohde. Sen ikonisen ja historiallisen tunnelman tavoittaa hyvin vanhoilta harjuteiltä, jotka noudattavat pitkälti 1930-luvun linjauksia. Rautatie sekä Savonlinnaan kulkevan maantien uusi linjaus ohittavat harjun Laukansaaren länsirantaa pitkin. Laukansaassa sijaitsee vuonna 1994 avattu Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus Lusto, joka on yksi Suomen suurimpia erikoismuseoita. Maisema-alueen tuntumassa on myös toimintansa vuonna 2012 lopettanut taidekeskus Retretti sekä Kesämaan kookas lomakeskus.

Maisemakuva

Punkaharjun maisemien erikoislaatuisuus ja kauneus perustuvat rikkonaiseen vesistöön ja sitä halkovaan kapeaan harjujaksoon. Harjulla kulkevat vanhat tiet noudattavat kauniisti pinnanmuotoja, ja niiden uudemmat rakenteet ovat sopeutuneet kapean harjanteen laelle hyvin. Tiet nousevat paikoin korkealle ja laskeutuvat taas rannan tasoon tarjoten monipuolisen kuvan ikonisesta harjumaisemasta. Tiemaisemia reunustavat jyvät mutta valoisat harjumänniköt, joiden välistä järvimaisema siintää.

Punkaharju on matkailuhistoriallisesti huomattava kohde, jossa on säilynyt paljon 1800-luvun jälkipuoliskon ja 1900-luvun alun matkailukulttuurista kertovia kohteita. Punkaharjun hotellit, rautatieasema ja parantola muodostavat yhdessä harjuluonnon kanssa ainutlaatuisen historiallisen ja esteettisen kokonaisuuden, joka on säilyttänyt ilmeensä hyvin. Kokonaisuutta täydentävät Punkaharjun koemetsät rakennuksineen. Maisemavaurioita alueella on vähän.

Arviointi

Punkaharju on ikoninen ja tunnettu luonnonmaisema ja -puisto. Harjua alue on merkittävä sekä luonnonkauneutensa että historiallisesti ja rakennustaiteellisesti huomattavien kohteidensa takia. Punkaharju on kokonaisuutena arvokas esimerkki luonnonsuojelun, metsäntutkimuksen, matkailukulttuurin, sotilaallisten puolustusrakennelmien sekä kansallisen maisemakuvaston historiasta. Punkaharjun kulttuurihistoriallista arvoa on vaalittu nimeämällä alue yhdeksi Suomen 27 kansallismaisemasta.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 23 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Punkaharju

ESA Erityiset suojelualueet: Punkaharjun luonnonsuojelualue

HSO Harjunsuojeluohjelma: Punkaharju

IBA Kansainvälisesti arvokkaat lintualueet: Pihlajavesi

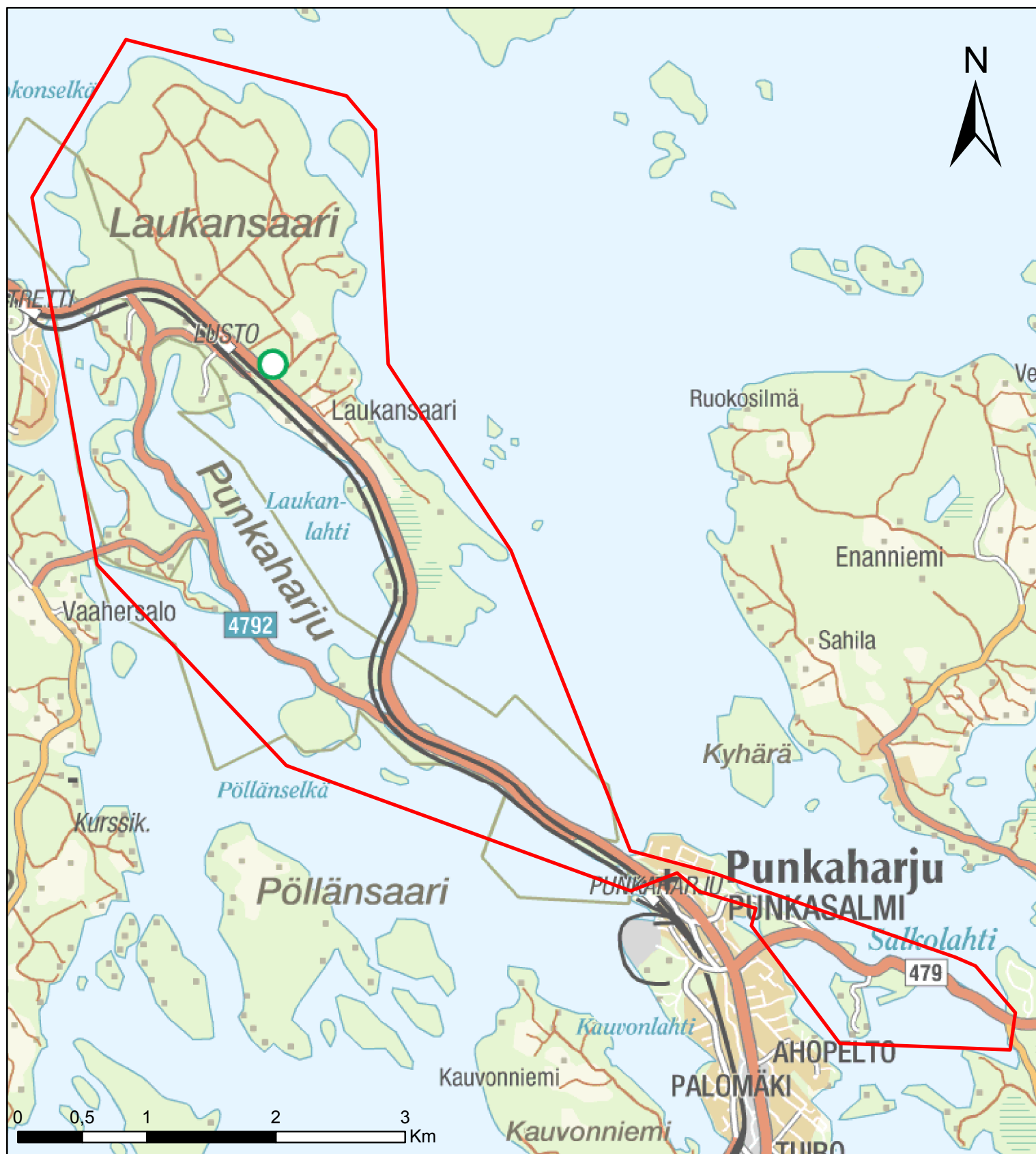
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Puruvesi; Punkaharju

Tiedot haettu 26.5.2015

Punkaharjun maisemat

Kunta: Savonlinna

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajauseddotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

74. Savonselän mäkiasutusmaisemat

Savonselän mäkiasutusmaisemat edustavat perinteistä eteläsavolaista viljelymaisemaa, jossa pysyvä asutus on muodostunut moreenimäkien huuhtoutumattomille laki- ja rinnealueille. Maisema-alue koostuu kolmesta kohteesta, Saksalanharjun–Lietjärven–Lietmäen maisemista, Vuorenmaan viljelymaisemasta ja Kaitaisten viljelymaisemasta. Saksalanharju ja Kaitainen ovat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (Saksalanharju–Haukivuoren kirkonkylä, Kaitainen, 1995). Kokonaisuus täydentyy Vuorenmaan ja Lietjärven–Lietmäen maakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Joroinen, Juva, Mikkeli
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Savonselän seutu
Pinta-ala	2 259 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 12 ha maatalousalueita: 747 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 1 228 ha rakennettuja alueita: 122 ha vesialueita: 149 ha

Luonnonpiirteet

Savonselän mäkiasutusmaisemien kylät sijaitsevat Etelä-Savon suurilla drumliinikentillä, joiden topografia on suuntautunut kaakosta luoteeseen. Maastoa rytmittävät kallioperän murroslinjat ja kapeat moreenimuodostumat sekä niiden väliset laaksot. Alueen viljelykset ovat keskittyneet suurilta osin drumliinien huuhtoutumattomille laki- ja rinnealueille. Kylämaisemia ympäröivät kumpuilevat metsämaat, joiden painanteissa on pitkiä ojitettuja suokaistaleita.

Saksalanharjun–Lietmäen peltoalat ovat keskittyneet Saksalanharjun noin 60 metriä korkean ja Taulumäen noin 50 metriä korkean moreenikummun lakialueille ja rinteille. Mäkialueilta valuu pieniä puroja soistuneille laaksoalueille. Saksalanharjun länsipuolella peltoja on perustettu myös Lietjärven järvikuiviolle sekä Kyyveden rantaan Lietlahden matalalle kyläkummulle. Alueen maaperässä on moreenin ohella pieniä karkean lajituneen aineksen alueita. Haukivuoren kirkonkylä on rakennettu soramaalle. Kirkonkylän itäpuolella Kyyveden työntyy melko jyrkkäpiirteinen, sukkulamaista drumliinityyppiä edustava Rantokankaan selänne, jonka leveä ja syvä sulavesiuoma jakaa kahteen osaan. Uomassa virtaa nykyisin pieni Lonkarinjoki.

Saksalanharjun kallioperä on suurimmaksi osaksi svekofennistä kiillegneissia. Kohteen maisemia rajaa lännessä matala ja kivikkoinen Kyyvesi, joka on laskettu nykytasoonsa vuonna 1867. Alueen suot ovat pienialaisia korpia ja rämeitä. Saksalanharjun lakiosassa ja Lietlahden puustellin itäpuolella on pitkänomaisia avosoita. Lietlahdensuon eteläpuolella virtaa puomainen Lietlahdenjoki, joka kuljettaa Lietjärven kuivion vesiä Kyyveden Lietlahteen. Saksalanharjun ympäristön metsämaat ovat suurilta osin havupuuvaltaisia, osin lehtomaisia sekametsiä, mutta alueella kasvaa myös ruohoisia harmaaleppä-koivukosteikkoja. Mäkialueiden ravinteikkailla mailla esiintyy runsaasti vaateliatakin lajeja. Haukivuoren pappilan tuntumassa on tervalepikko.

Vuorenmaan viljelymaiseman rungon muodostaa Tuhkainmäen kohdalla yli 60 metriin ympäristönsä yläpuolelle kohoava drumliini, jonka laki ja rinteet on otettu tehokkaasti viljelykäyttöön. Drumliinin länsipuolella on matalampi Heikinmäen kumpare. Tuhkainmäkeä ympäröivät pienijärviset metsä- ja suomaat. Maisema-aluetta sivuaa soistuneessa laaksossa mutkitellen virtaava Vuorijoki, joka kuljettaa maisema-alueen lounaispuolelle jäävien matalien ja rehevien Nevajärven ja Lapikkaan vesiä Joroisiin johtavalle sirpaleiselle vesireitille. Maisema-alueen viljelyalueita kehystävät tuoreet kangasmetsät, joiden keskellä on myös koivikoita. Vuorenmaan drumliinin sisällä on mafisesta vulkaniitista, intermediäärisestä vulkaniitista ja kvartsi-maasälpäliuskeesta muodostuva kalliosydän, jota ympäröi kiillegneissinen kallioperä.

Kaitaisten viljelymaisema on syntynyt laakean, noin 25 metriä ympäristönsä yläpuolelle nousevan Hämeenmäen drumliinin päälle voimakkaasti suuntautuneeseen maastoon. Kylän pellot ulottuvat rinteen juurelle, jossa on voimakkaasti ojitettua suomaastoa. Kyläkummun itäpuolen laaksoja luonnehtivat kapeat Kaidan, Paljon ja Alimmaisen järvet, joiden rannoilla on jonkin verran viljelyaloja. Järvet laskevat pitkien suo- ja metsätaipaleiden läpi Sulkavan pohjoisosien järviolueelle ja edelleen Suur-Saimaalle. Kaitaisten viljeltyjä harjanteita kehystävät pääosin tuoreet kuusta kasvavat kangasmetsät. Drumliinien lakiosissa metsät ovat karumpia ja mäntyvaltaisia. Kylämaiseman keskellä muutamat varttuneet kuuset ja koivut muodostavat puukujia sekä pihapiirejä reunustavia kehyksiä. Kallioperältään Kaitaisten alueen mäet ovat dioriittia ja mafista vulkaniittia.

Kulttuuripiirteet

Saksalanharjulla ja sen ympäristöllä on pitkä kulttuurihistoria. Haukivuoren kirkonkylän rannalta, hautausmaan luoteispuolella sijaitsevasta Hulkonniemestä on löydetty esihistoriallinen asuinpaikka. Lisäksi kirkonkylän itäpuolella sijaitsevan Jokilahden tuntumassa sijaitsee joukko vanhoja viljelysrykkiöitä sekä luonnon muovaamaa rantavallia hyödyntäen tehdyn rakennuksen perustukset. Vakituisesti Haukivuoren alue on asutettu viimeistään 1400-luvulla, ja nimismiespitäjänä Haukivuori on mainittu jo vuonna 1573. Maisema-alueen asutus on ollut uuden ajan alussa kuitenkin vähäistä.

Alueen vanhat asutuskeskittymät ja päätilat ovat syntyneet Saksalanharjun ja Taulumäen moreenikummuille, mutta 1800-luvulla viljelykset ovat levinneet myös laaksoalueille. Laaksojen peltoalat on raivattu ennen kaikkea järvikuivioille. 1800-luvulla Lietjärven kuivattamisella alkaneet raivaustyöt jatkuivat Lietlammen laskulla 1930-luvun alkupuolella. Seuraavilla vuosikymmenillä lasku-uomia on syvennetty ja perattu. Tulva-herkälle alueelle laadittiin uusi kuivatussuunnitelma vuonna 1963, ja lopullisesti kuivatushanke valmistui vuonna 1971.

Haukivuoren kirkonkylä on kasvanut vanhan kirkonpaikan ympärille verraten myöhään. Kirkonkylän ranta-alueet asutettiin pysyvästi vasta 1930-luvulle tultaessa. Kirkonkylän raitti muodostaa kuitenkin historiallisen ja tiiviin kokonaisuuden, jonka kiintopisteitä ovat vuonna 1951 rakennettu kirkko 1800-luvulta periytyvine tapuleineen sekä 1800-luvun alussa rakennettu Haukirannan pappila. Kirkonkylän eteläpuolella sijaitsee matalan kummun päällä Lietlahden vanha puustelli, jonka päärakennus on 1700-luvun lopulta. Lietlahden pihapiirissä on myös 1850-luvulla rakennettu uudempi asuinrakennus, 1700-luvulta periytyvä aittarivi sekä muita talousrakennuksia. Lietlahdessa ja Saksalanharjulla kulkee useita Mikkeli–Pieksämäki-maantien linjoja.

Saksalanharju ympäristöineen on edelleen aktiivista maa- ja metsätalousaluetta, jossa viljellään monipuolisesti viljaa ja erikoiskasveja. Alueella on myös karja-, hevos- ja lammastaloutta. Parinkymmenen maatilana lisäksi Saksalanharjun peltoaukealla sijaitsee taidegalleriana toiminut entinen kunnalliskoti puistoalueineen ja talousrakennuksineen. Maisemaa elävöittävät myös vanhat maitolaiturit sekä näkötorni. Lietmäen tuntumassa sijaitsee Mikkolan maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi. Lisäksi alueella on yksi paikallisesti arvokas niittykohde.

Vuorenmaan varhaisin asutus ajoittuu 1500-luvun lopulle, jolloin alueelle syntyi kaskenpolttoon perustunutta maataloutta. 1700-luvulla Vuorenmaassa oli jo runsaat kymmenen tilaa. Kylän vanhoja tiloja ovat Piispala, Pesola, Heikinkangas ja Uusipaikka, joiden pihapiireissä on edelleen 1800-luvun rakennuskantaa. Piispala on erityisen hyvin säilynyt kokonaisuus 1800-luvun alusta periytyvine päärakennuksineen sekä vanhoine koivukujineen, aittoineen, ulkorakennuksineen ja tuulimyllyineen. Vuorenmaan tilat ovat ryhmittyneet löyhiksi selänteiden muotoja seuraileviksi nauhoiksi kylätien varteen. Kylän rakennuksista suurin osa on perinteisiä puurakennuksia, mutta joukossa on myös uudempia, 1900-luvun lopulla rakennettuja rakennuksia.

Vuorenmaa on ollut 1900-luvun alussa elinkeinorakenteeltaan monipuolinen. Kylässä on ollut saha 1910-luvulta 1960-luvulle saakka, ja sahan rakennuksia on edelleen jäljellä. Mäenpään tilalla sijaitsevat kalkkiuunin rauniot muistuttavat puolestaan 1800- ja 1900-lukujen vaihteen kalkinpoltosta. Vuorenmaassa on ollut myös kaksi nahkatehdasta, kauppa ja pankki. Nykyisin Vuorenmaa on elinkeinorakenteeltaan tyypillinen eteläsavolainen maa- ja metsätalouteen tukeutuva kylä. Tuhkainmäen tuntumassa on säilynyt valtakunnallisesti arvokas Kallion laidunalue, joka muodostaa jyrkkään rinteeseen ja entisille kaskimaille syntyneen niitty- ja ketolaikkujen kirjoman laidunkokonaisuuden. Vuorenmaata halkovan maantien eteläpuolella Piispalassa on edelleen laidunkäytössä olevia hakamaita ja metsälaitumia.

Kaitaisten viljelymaisema on ollut asuttuna 1540-luvulta alkaen, jolloin Hämeenmäen harjalle alkoi kehittyä tiivis mäkikylä. Nykyisin asutus on hajaantunut tasaisin etäisyyksin sijaitseviksi avoimiksi pihapiireiksi harjanteiden lakea pitkin kulkevan vanhan maantien varrelle ja tuntumaan. Maaperän moreenivaltaisuuden vuoksi pellot ovat hyvin kivisiä ja viljelyksiä kehystävät suuret kiviaindat. Alueen vanhoille tiloille johtaa kuusien ja koivujen reunustamia kujia. Kylämaisemassa on säilynyt muutamia asuintaloja 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta. Lisäksi kylässä on runsaasti vanhoja maatalouteen liittyviä pieniä rakennuksia, vajoja, koppeja ja torneja. Maanviljely ja karjatalous ovat edelleen Kaitaisten peruselinkeinoja.

Hämeenmäen laella sijaitseva Markkalan tila on yksi Kaitaisten alueen maisemallisesti arvokkaimmista kokonaisuuksista. Muita vanhoja tilakeskuksia ovat Pärnälä sekä 1800-luvulla kestikievarina toiminut Häyriälä. Paljojärven ja Alimmaisien välissä sijaitseva Pöyhölä on edustava talonpoikaistalo, jonka pihapiirissä sijaitsee kymmenkunta vanhaa asuin- ja talousrakennusta sekä tuulimylly. Päärakennuksen vanhimmat osat lienevät 1700-luvulta. Pihapiirin välittömässä läheisyydessä sijaitsevat riihi, paja, ruisaitta, ruoka-aitta ja muut talousrakennukset muodostavat elävän ja yhtenäisen hirsirakennuskokonaisuuden. Mäkelän tilalla on paikallisesti arvokkaaksi perinnebiotoopiksi määritelty laidunalue.

Maisemakuva

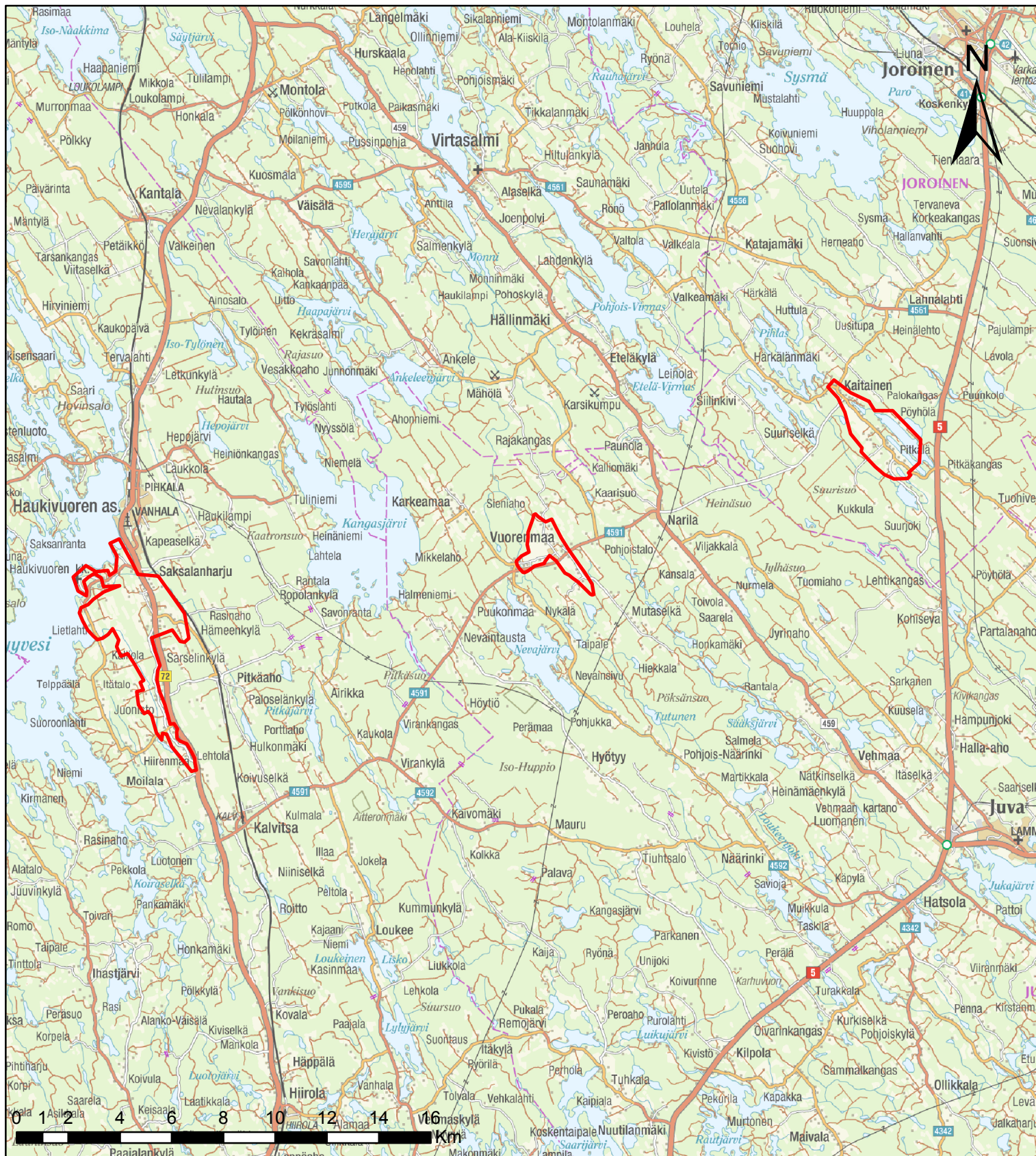
Savonselän mäki-asutusmaisemien yleiskuvaa hallitsevat voimakkaasti suuntautuneet avoimet ja viljelty moreeniharjanteet, joiden juurilla vuorottelevat kapeat laaksojärvet, suot ja metsämaat. Maaston suuntautuneisuuden takia kylien pellot ja laitumet ovat ryhmittyneet kumpuileviksi viljelynauhoiksi, joita rakennukset, vanhat kiviaindat ja metsäkaistaleet jäsentävät. Kyläaukeilla yksittäiset vanhat puut ja puukujanteet ovat arvokkaita maisemaelementtejä. Alueen kylissä on säilynyt myös edustavasti vanhaa rakennuskantaa.

Saksalanharjun ja Taulumäen selänteet ovat avointa viljelymaisemaa, jossa tilat sijaitsevat peltojensa keskellä. Pelloilta nostetut kivet on aseteltu lehtipuustoisten reunavyöhykkeiden lomaan peltojen reunoille. Saksalanharjulta avautuu näkymä Etelä-Savon mittakaavassa poikkeuksellisen laajojen peltokuvioiden yli Kyyve-

Savonسلän mäkiasutusmaisemat

Kunta: Joroinen, Juva, Mikkeli

Maakunta: Etelä-Savo

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (MAPIO -työryhmän ehdotus) © SYKE
Tiekartta (GT) © Karttakeskus Oy

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

75. Kotkatlahden kulttuurimaisema

Kotkatlahden kulttuurimaisema on Etelä-Suomen kartanovyöhykkeen ulkopuolelle syntynyt oma-leimainen kartanomaisemakokonaisuus. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Fru-gård–Kotkatlahti, 1995), jonka rajaus säilyy lähes ennallaan.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Joroinen
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	393 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 3 ha maatalousalueita: 200 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 128 ha rakennettuja alueita: 11 ha vesialueita: 51 ha

Luonnonpiirteet

Joroisten Kotkatlahden alavaan pohjukkaan syntyneet viljelyalat on raivattu hienojakoisen hiesu- ja savaiineksen muodostamalle tasangolle, jota on laajennettu järveä laskemalla. Viljelmiä ympäröivät lounaassa ja lännessä Likolamminharjun laaja sora- ja hiekkamuodostuma sekä idässä ja pohjoisessa mäkinen moreeni- ja kalliomaasto. Maisema-alueen tuntumassa sijaitsee Kotkatharjun korkeimmillaan nelikymmenmetrinen harjanne, jossa yhdistyvät laajahko delta- ja suppamaasto sekä pääte- ja reunakasautumien joukko. Harjun rinteillä on useita edustavia muinaisrantoja.

Alueen kallioperä on pääasiassa voimakkaiden murresten runtelemaa kiillegneissiiä, mutta maisema-alueen pohjoispuolen mäkialueella on myös kvartsidioriittia. Kotkatlahti on kallioperän suurta siirroslinjaa myötäilevä kapea luode-kaakkosuuntainen järvenlahti, joka on Keriselän kautta yhteydessä Joroisselkään ja Haapaselkään. Kotkatlahteen laskee peltoalueen länsipuolella olevasta pienestä Saarijärvestä vaatimaton puro, jonka suistossa on pieni kosteikkoalue. Alueen vedet ovat lievästi rehevöityneitä.

Lähes koko maisema-alueen maapinta-ala on otettu maatalouskäyttöön, joten alueella on vain vähän luontokohteita. Ympäröivien harjualueiden puusto on pääosin nuorta männikköä tai mäntytaimikkoo, mutta Frugårdin kartanolle johtavan tien varrella kasvaa komeaa, iäkästä harjumännikköä. Avointa viljelymaisemaa kehystävät kapeat lehtipuuvaltaiset reunavyöhykkeet sekä moreenimaiden kuusivaltaiset tuoret kankaat.

Kulttuuripiirteet

Kotkatlahden kulttuurimaisema on historialtaan arvokasta. Maisema-alueen tuntumasta Kotkatharjulta tunnetaan kivikautisia asuinpaikkoja ja muinaisia pyyntikuoppia. Lisäksi Frugårdin pihapiiristä on löydetty kivikautinen kourutaltta. Maisema-alueella ja sen tuntumassa, Likolamminharjun ja Kotkatharjun hiekkamaastossa, on kaksi kookasta ja osin hyväkuntoisena säilynyttä tervahautaa sekä pienempiä hiilimiiluja.

Kotkatlahden viljelymaat kuuluvat Joroisten huomattavaan kartanokeskittymään, joka on osa Haapaniemen sotakoulun upseerien 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa hankkimien kartanotilojen kokonaisuutta. Kotkatlahden kartanoiden, Frugårdin, Paajalan ja Kotkan, tilakeskukset ja alueen muut tilat ovat ryhmittyneet väljästi tilustensa keskelle. Rakennukset muodostavat pääasiassa suorakaiteen muotoisia pihapiirejä, jotka ovat säilyneet puoliavoimina.

Näyttävästi rantaan viettävällä mäellä sijaitseva Frugård on vanha ratsutila, joka muodostettiin 1700-luvulla viidestä talonpoikaistalosta. Kartanon mansardikattoinen rokokoorakennus periytyy kustavilaiselta ajalta ja sitä on muuteltu jonkin verran myöhemmin. Paajalan (Örnevikin) vanhan ratsutilan empiretyylinen päärakennus on siirretty nykyiselle paikalleen 1830-luvulla ja se on säilynyt tuon ajankohdan asussaan. Kotkan hovin kaksikerroksinen, rapattu päärakennus on vuodelta 1930. Kaikkien kartanoiden pihapiireihin kuuluu talousrakennuksia ja vehreitä puistoalueita. Kotkan ja Paajalan kartanoita ympäröivät komeat puurivistöt, ja Frugårdin kartanoon johtaa pitkä suora puukujanne.

Kartanot ovat vaikuttaneet tuntuvasti koko Joroisten pitäjän maisemarakenteeseen, sillä niiden torpparit muodostivat merkittävän osan pitäjän väestöstä 1920-luvulle asti. Tuolloin itsenäistyneiden torppien paikka on edelleen jäljellä Joroisten maaseutumaisemassa. Kartanoiden laajat peltoalat ovat pysyneet tiivistä viljeltyinä ja tiloille on kehittynyt monipuolista maataloutta. Frugårdin kartanossa viljellään sekä luomuviljaa että eläinrehua. Kartanolla on myös luomulampaita ja Itä-Suomen karjaa.

Maisemakuva

Kotkatlahden kulttuurimaisema on 1700-luvun lopulta saakka jatkuneen kartanokulttuurin synnyttämää vaurasta maatalousmaisemaa, jolle ovat luonteenomaisia poikkeuksellisen alavat ja yhtenäiset viljelykset sekä niiden kupeessa sijaitsevat kartanokeskukset lehtevine puistoineen. Kotkatlahden vauras viljelymaisema muodostaa selvän kontrastin seudulle ominaiseen pienimuotoiseen, kivikkoisten peltolaikkujen kirjomaan maisemaan nähden.

Maisema-alueen viljelmien ja järvenlaskun luomien kuvioiden luonnehtima yleiskuva on selkeä ja tasapainoinen. Peltonäkymiä rajaavat metsäiset harjuselänteet ja lehtipuuvaltainen metsänreuna. Kotkatlahti työntyy maisema-alueen keskelle kapeana järvenlahtena, jonka ympäristö on pohjoisrantaa lukuun ottamatta intensiivisesti viljeltyä ja laidunnettua. Vesistö on olennainen osa alueen kokonaiskuvaa.

Arviointi

Kotkatlahden kulttuurimaisema on osa Etelä-Suomen kartanovyöhykkeen ulkopuolelle syntynyttä Joroisten merkittävää kartanokeskittymää. Maisema-alue on maisemamaakuntansa mittakaavassa poikkeuksellisen vauras, alava ja tasapainoisesti hoidettu laidun- ja viljelymaisemakokonaisuus, jonka kartanot ovat rakennushistoriallisesti merkittäviä. Alue on säilyttänyt maisemalliset ominaispiirteensä erinomaisesti.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 3 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Joroisten kartanot (Paajala ja Frugård; Kotka)

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Kotkatharju 1/01; Kultalankankaan luonnonsuojelualue

Tiedot haettu 26.5.2015

Kotkatlahden kulttuurimaisema

Kunta: Joroinen

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Leena Lahdenvesi-Korhonen

76. Osikonmäen viljelymaisema

Osikonmäen nauhamaiset viljelymaisemat ovat edustava esimerkki moreenimäkien laelle ja rinteille raivatusta eteläsavolaisesta kylämaisemasta. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Osikonmäki, 1995), jonka rajausta on paikoin tarkistettu nykyisen maankäytön mukaisesti.

Maakunta	Etelä-Savo
Kunta	Rantasalmi
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	868 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 0 ha maatalousalueita: 338 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 474 ha rakennettuja alueita: 56 ha vesialueita: 0 ha

Luonnonpiirteet

Rantasalmen keskustaajaman lounaispuolella sijaitseva Osikonmäen viljelymaisema on syntynyt kaakosta luoteeseen suuntautuneille moreenimäille, jotka muodostavat kapeita, keilamaisia drumliiniketjuja soisen metsämaan keskelle. Alueen maaperä on pääasiassa moreenia, mutta siellä täällä on myös pieniä turvepainauksia sekä hiedan ja hiesun esiintymiä. Kukkokankaan pohjoisrinteellä on muinaisrantamuodostumia. Vesistömaisemaa alueella edustavat vain Kinnunmäen etelärinteellä sijaitseva pieni lampi sekä muutamat soita halkovat ojat ja purot.

Alueen viljelykset ovat sijoittuneet neljän moreenikummun rinteille ja laaksoalueiden soista kuivatuille aloille. Noin 40 metrin korkuinen Hyppinginmäki muodostaa oman kokonaisuutensa Rantasalmen taajaman tuntumaan. Sen eteläpuolella kohoaa laakea monilakinen Osikonmäen drumliinikilpi, jonka kanssa Kinnunmäen ja Huuhkamäen kummut muodostavat luoteeseen kurottavan harjanteen. Osikonmäen, Kinnunmäen ja Huuhkamäen drumliinijakson pohjalla on tonaliittinen kallioperä, joka vaihtuu muodostumien pohjoispuolella kiillegneissiksi. Hyppinginmäen kallioidin on graniittia.

Maisema-alueen viljelymaisema on varsin avointa. Yhtenäisiä peltoaloja katkovat vain pienet metsäsaarekkeet sekä mäkien väliset soistuneet notkelmat. Ympäröivät metsäalueet ovat pääsääntöisesti kuusivoittoisia kankaita, mutta pitkään asuttujen kylämäkien ympäristössä on myös laajoja kaskitaloushistoriasta kertovia lehtipuuvaltaisia kasvillisuusvyöhykkeitä sekä pitkäaikaisen laidunnuksen synnyttämiä perinnebiotooppeja.

Kulttuuripiirteet

Osikonmäkeä on kaskettu mahdollisesti jo 1400-luvulla. Omaksi kyläkseen Osikonmäki erotettiin 1660-luvulla. Rakenteeltaan kylä on perinteinen nauhamaisesti kasvanut mäkikylä, jonka asutus on sijoittunut löyhiksi ryhmiä kylää halkovien teiden varteen. Kylän pellot sijaitsevat moreenikumpujen rinteillä mäkien lakialueilla. Vanhojen maankäyttömuotojen jäljet näkyvät edelleen alueen vyöhykkeisessä kylämaisemassa. Maaston notkelmissa on vanhojen hakamaiden piirteitä, ja vanhat kaskialueet sekä tervan polttoon liittyneet rakennelmat sijaitsevat vähän matkan päässä asutuksesta ja viljelyksistä.

Pääosa kylän rakennuskannasta on 1800-luvulta tai 1900-luvun alusta. Vaikka talousrakennusten määrä ja käyttötarkoitukset ovat muuttuneet aikojen saatossa, on asutuksen ja maankäytön perusrakenne pysynyt perinteisenkaltaisena. Tilakeskukset sijaitsevat kyläkummuilla näkyvillä paikoilla. Niitä ympäröivät korkeat pihapuut. Tilojen päärakennukset ja lukuisat talousrakennukset muodostavat siellä täällä suorakaiteen muotoisia, mutta kulmistaan avoimia pihoja. Asutusmaisemassa näkyy myös vanhan maatalousyhteiskunnan hierarkkinen rakenne. Itsellisten maatilojen ohella alueella on säilynyt joitakin vanhoja torppia, joiden pieniä peltaloja rajaavat korkeat kiviaidat.

Maatalouden ja karjatalouden asema on alueella edelleen merkittävä. Alueella on useita paikallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja, joiden yhteydessä on vanhoja kivi- ja riukuaitoja, ladonraunioita sekä muita talousrakennuksia. Perinnebiotoopit ovat tyypiltään metsäisiä ja kivisiä hakamaita. Niihin liittyy paikoin pieniä niittyjä. Maisema-aluetta ympäröivät metsätalouden paikallisesta merkityksestä kertovat talousmetsät.

Osikonmäen viljelymaisemaa halkoo Rantasalmen vanha maantie, joka on vanhan Kuopio–Viipuri-tien osa. Tie nousee mäkien rinteitä viistosti saavuttaen välillä mäkien lakialueet ja palaten kiemurrellen alas laaksoon. Alueen maisemarakenne hahmottuu tielle hyvin. Osikonmäen maisemia on mahdollista tarkkailla myös Hyppinginmäen vuonna 2000 valmistuneesta näkötorjasta.

Maisemakuva

Osikonmäen viljelymaisema sijaitsee pitkien moreeniharjanteiden kirjomassa maastossa, jonka suuntautuneisuus lisää avoimilta mäkialueilta aukeavien näkymien säännönmukaisuutta ja tasapainoisuutta. Alueen moni-ilmeisessä maisemakuvassa kuvastuu tyypillinen savolaisen mäkikylän rakenne, jossa vanhat kaskimaat, laidunalat ja peltojen ympäröimät kyläkummut muodostavat omat vyöhykkeensä. Alueen asutus on ryhmitelty väljän nauhamaisesti teiden varteen. Pihapuuston ympäröimät tilakeskukset muodostavat melko avoimeen viljelymaisemaan selväpiirteisiä saarekkeita.

Laajaan maisema-alueeseen liittyy erityyppisiä pienempiä maisemakokonaisuuksia. Alueen asutus- ja viljelymaisema on yleisilmeeltään vakiintunutta, mutta laidunkarjan vähentyessä kylämaiseman reunavyöhykkeet

ovat alkaneet pusikoitua. Pienipiirteisen kylämaiseman keskeltä aukeaa pitkiä näkymiä metsäiseen kaukomaisemaan. Rantasalmen maisema vesineen, moreenikenttineen, harjujaksoineen ja sirpaleisine mäki- ja rantakyläineen hahmottuu kaikessa laajuudessaan Hyppinginmäen laelle pystytetystä näkötorresta.

Arviointi

Osikonmäen viljelymaisema on monipuolinen eteläsavolainen mäkitususkokonaisuus, jonka kiintopisteitä ovat Osikonmäki ja Hyppinginmäki tilakeskuksineen ja viljelyksineen. Alueen olennaisimpia arvotekijöitä ovat vanha rakennusperintö sekä perinteisestä elinkeinotoiminnasta kertovat maankäyttövyöhykkeet. Osikonmäeltä aukeava kaukomaisema on kerroksellinen ja edustava.

Arvokkaat perinnebiotoopit: Heikkilänhaka, Pesolan laidun; Huuhkarinteen haka; Kumpulan laidun

Tiedot haettu 26.5.2015

Osikonmäen viljelymaisema

Kunta: Rantasalmi

Maakunta: Etelä-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Tapio Heikkilä

77. Heinäveden reitin vesistömaisema

Heinäveden reitin vesistömaisema on yhdistelmä pienipiirteistä ja vaihtelevaa itäsuomalaista järvi-luontoa sekä vesireitin varren kulttuurimaisemia. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys (Heinäveden reitin maisemat, 1995), jonka rajaukseen on inventointien perusteella liitetty Säynelähti ja Aittolahti–Hevonlahti ranta-alueineen.

Maakunta	Etelä-Savo, Pohjois-Savo
Kunta	Heinävesi, Leppävirta, Savonlinna, Varkaus
Maisemamaakunta	Itäinen Järvi-Suomi
Maisemaseutu	Pohjois-Savon seutu, Suur-Saimaan seutu
Pinta-ala	14 342 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 128 ha maatalousalueita: 227 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 5 457 ha rakennettuja alueita: 348 ha vesialueita: 8 183 ha

Luonnonpiirteet

Heinäveden reitin maisemanähtävyyden rajaus seurailee Heinäveden vesireittiä noin 70 kilometrin matkan Heinäveden Palokista Savonlinnan Oraviin. Pienipiirteisen eteläsavolaisen järvimaiseman halki kulkeva reitti muodostuu useista kanavien, salmien ja kapeikkojen kautta toisiinsa liittyneistä järivistä, jotka kuuluvat Vuoksen päävesistöalueeseen. Maisema-alueen suurimpia järviä ovat Kermajärvi ja Ruokovesi, joiden eteläpuolella aukeaa laaja kapeikkojen ja selkävesien muodostama verkosto. Heinäveden reitin järvet ovat erittäin sirpaleisia sekä runsaslahtisia ja -saarisia. Niiden vedet ja ranta-alueet ovat lähes luonnontilaisia. Alueen vesiluonnon erityispiirteisiin kuuluvat monet voimakasvirtaiset salmet.

Maiseman perusrakenteen muodostavat vesialueita ympäröivät ruhjelaaksot, joiden ansiosta alueen maisemassa on selvä luode-kaakkosuuntaus. Heinäveden reitin kallioperä koostuu suurimmilta osin kiilleliuskeesta, kiillegneissistä ja granodioriitista. Alueen korkokuvassa vaihtelevat järvien rannoilla kohoavat korkeat mäet, niiden väliset laaksopainanteet sekä matalampina kumpuilevat metsämaat. Varisveden itärantaa ja Karvion kanavaa pitkin kulkee mutkitteleva työntösiirros. Sen lounaispuolella, Heinäveden selän itäosissa on voimakas murroslinja, joka työntyy Heinäveden kaakkoisosissa syvälle sisämaahan kapeiden lahtien sarjana. Koloveden kansallispuiston länsipuolella alueen moreeni- ja kalliomaita halkoo katkonainen harjujakso, jonka lajittunutta maaperää on esimerkiksi Sompasaaren itärannalla. Reitin rantojen vähäiset rantaviljelykset ovat keskittyneet lähinnä harjun kupeeseen Säynelähdén pohjukkaan sekä muutamille alaville rantamaille.

Suurin osa maisema-alueen metsäpinta-alasta on kuusivoittoista metsää. Sen lomassa on satunnaisia männiköitä ja kaskitalouden synnyttämiä vanhoja koivikoita. Metsäluonto vaihtelee luonnontilaisesta voimakkaasti käsiteltyyn. Soita alueella on vähän. Heinäveden reitin vesilajisto on arvokasta, ja alueella esiintyy muun muassa uhanalaisia kalalajeja. Maisema-alueen eteläosa on yksi saimaannorpan tärkeimmistä elin- ja lisääntymisalueista. Heinäveden reitistä lähes kolmannes kulkee luonnonsuojelualueiden läpi tai sijoittuu niiden välittömään tuntumaan. Koloveden erämainen kansallispuisto sivuaa reittiä Kinkoselän tuntumassa.

Kulttuuripiirteet

Heinäveden reitin varressa ja sen läheisyydessä on runsaasti esihistoriallisen ajan jäänteitä, jotka osoittavat ihmisten käyttäneen vesireittiä kulkuväylänä ja kala-apajana jo kivikaudella. Esihistoriallisten asuinpaikkojen lisäksi Kermajärven rannoilta ja Koloveden alueelta tunnetaan runsaasti muitakin varhaisen ihmistoiminnan merkkejä. Näitä ovat muun muassa vaikeasti saavutettavat Vierunvuoren kalliomaalaukset Pilpan läheisyydessä sekä Kermajärven saarissa sijaitsevat kolme varhaismetallikautista lapinrauniota.

Reittivesien ranta-alueiden kiinteä asuttaminen on alkanut viimeistään 1500-luvun loppupuolella. Asutus oli aluksi erittäin harvaa, mutta 1700-luvun lopulta alkaen isojako, suurten tilojen ositukset ja aktiivinen kaskeaminen kiihdyttivät asutuksen leviämistä. 1800-luvun puolivälistä lähtien alueen elinkeinorakennetta on muokannut myös järvimalmiruukkeihin ja sahatoimintaan perustunut teollisuus. Oravissa toimi vuosina 1868–1901 rautatehdas, joka käytti kaskimaiden koivumetsiä lämmityspuina sekä hiilen polttamiseen. Palokkiin ja Kermaan rakennettiin puolestaan 1800-luvulla yli tuhat henkeä työllistäneet sahat, joiden rakenteita on edelleen jäljellä.

Heinäveden reitin merkitys sisävesiväylänä kasvoi huomattavaksi 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Reittivesiä alettiin kanavoida ja perata talouselämän tarpeiden mukaisesti vuonna 1892, jolloin Palokin lähellä olevat Kärängön- ja Rusinvirrat ruopattiin valtion rahoituksella. Vuosina 1895–1896 rakennettiin Karvion kanava, joka mahdollisti säännöllisen liikenteen Kuopiosta Heinäveden Kermanrantaan. Heinäveden korkean kirkonmäen rinteillä on edelleen jäljellä höyrylaivaliikenteen kukoistusajalta peräisin olevia pieniä asuinrakennuksia.

Kermajärven eteläpuolisen väylän työt aloitettiin vuonna 1902, ja Heinävesi-laivojen reittiliikenne Kuopion ja Savonlinnan välillä alkoi neljä vuotta myöhemmin. Väylätyön yhteydessä rakennettiin Kerman, Viho- vuonteen ja Pilpan sulkukanavat, Vääräkosken avokanava sekä Hiekkavirran, Kolmisaaren ja Paajenkosken ruoppausväylät. Myös Peukalosalmi ja Vaaluvirta ruopattiin liikennekuntoon. Vuosina 1911–1916 rakennettiin vielä Juojärven ja Varislahden välille Varistaipaleen kanavat, jotka avasivat Heinäveden pohjoiset osat vesiliikenteelle.

Heinäveden kanavien yhteydessä on säilynyt kanavanhoitajien asuintaloja ja kanavapuistoja. Maisema-alueella on myös eri aikakausina käytössä olleita viittoja ja muita laivaliikenteen opasteita. Lisäksi vesistöjen yli kulkee monia eri-ikäisiä siltoja. Kanavaympäristöjen ohella alueen arvokasta rakennusperintöä edustaa

Oravin kyläkokonaisuus. Oravissa on kymmeniä kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia, jotka liittyvät kylän teollisuuden ja vesiliikenteen historiaan. Oravin ruukin laitokset on purettu ruukkitoiminnan päätyttyä, mutta ruukin ympäristöön kehittyntä kanavanvarsiusutusta on edelleen jäljellä.

Heinäveden Palokissa sijaitsee Lintulan nunnaluostari, joka on arvokas esimerkki laatokankarjalaisesta ortodoksisesta luostariperinteestä. Luostari perustettiin vuonna 1895 Kivennavalle, mutta joutui talvisodan myötä evakkoon vuonna 1939. Palokin Koskijärven tilalle luostari muutti vuonna 1946. Luostariympäristöön kuuluvat muun muassa vuonna 1860 rakennettu hirsinen päärakennus, 1900-luvun alussa pystytetyt talousrakennukset, vuonna 1973 rakennettu Pyhän Kolminaisuuden kirkko sekä vuonna 1988 rakennettu kynttilätehdas. Matkailukohteenakin tunnettu Lintula on Suomen ainoa naisluostari.

Maisema-alueella on melko vähän asutusta. Tiheintä asutus on Kermajärven ympäristössä, Heinäveden kirkonkylässä ja Varistaipaleella. Alueen laajimmat yhtenäiset peltoalat sijaitsevat Varisjärven tuntumassa, Säynelahden länsirannalla ja Hevonlahden ympärillä. Vähäisestä maataloudesta huolimatta alueella on useita heinätalouden ja laiduntamisen synnyttämiä perinnebiotooppikohteita. Alueen edustavimpia heinäniittyjä ovat Lintulan pihaniitty, Ylämäen peltoniitty ja Pohjataipaleen laidunniitty. Arvokkaita metsälaitumia on muun muassa Uus-Jokelassa ja Savenahossa. Osassa alueen arvokkaista niityistä on luonnonniittymäisiä piirteitä, jotka ovat syntyneet alkuperäisen elinkeinotoiminnan loputtua.

Heinäveden reitin maisemahistorian uusiin kerros on rannoille tai rantojen läheisyyteen syntynyt nuori loma-asutus, jossa näkyy myös ympärivuotisen virkistysasumisen piirteitä. Heinäveden reitti on myös erittäin suositua ja maineikasta matkailualueutta, jonka maisemat ovat ikonisoituneet osaksi suomalaista maisemakuvastoa jo 1900-luvun alkuvuosikymmenillä. 1900-luvun alkupuolen huvilakantaa alueella edustavat esimerkiksi Koloveden Koukunpolven tuntumassa sijaitsevat oopperalaulaja Aino Acktén ja apteekkari Forsblomin huvilat 1920-luvulta. Koukunpolven lähellä on myös kirjailija Juhani Ahon kalamaja. Maisemanähtävyyden tuntumassa on runsaasti arvokkaita luonto- ja retkikohteita, joiden yhteyteen on kehittynyt pienimuotoisia matkailupalveluita.

Maisemakuva

Heinäveden reitti on tunnettu ja runsaasti kuvattu maisema, joka on iskostunut kiinteäksi osaksi suomalaista maisemakuvastoa. Reitin maisemakuvaa luonnehtivat lähes luonnontilaiset vesistö- ja ranta-alueet, joita jaksoittavat pienimuotoiset rakennetut alueet, kuten kanavat, pienet taajamat, yksittäistilat viljelyksineen sekä harvat huvilat. Asutusta ja vesimaisemaa ympäröivät laajat havupuuvaltaiset metsät. Maisema on suurien korkeuserojen vuoksi hyvin vaihtelevaa. Sokkeloisesta yleiskuvasta huolimatta alueella hahmottuu kalliopereän luode-kaakkosuuntautuneisuus, jota monet alueen saaret, niemet ja poukammat noudattavat.

Heinäveden reitin maisema ilmentää erinomaisesti suomalaisen sisävesiliikenteen historiaa. Alueella on lukuisia 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa rakennettuja kanavia, joiden kautta höyrylaivaliikenne Kuopiosta Savonlinnaan on kulkenut jo yli sadan vuoden ajan. Vesireitin maisemalle tyypillisiä ovat myös sillat, vähäinen loma-asutus, vanhan teollisuuden jäljet sekä pienialaiset rantapellot. Oman elementtinsä maisemaan tuo Lintulan ortodoksinen nunnaluostari ympäristöineen.

Arviointi

Heinäveden reitti on laaja ja maisemallisesti ainutlaatuinen sisävesireitti. Alueella yhdistyvät arvokkaat liikenne- ja teollisuushistorialliset muistomerkit sekä merkittävät luontoarvot. Heinäveden reitti on lähes luonnontilaista järvimaisemaa, jossa ihmisen jäljet rajoittuvat pääasiassa historiallisiin kanava-alueisiin sekä pienipiirteisiin kylä- ja viljelymaisemiin. Alueen maisema on muuttunut viime vuosikymmeninä vain vähän, ja muutos on ollut pienimittakaavaista. Heinäveden reitti on yksi Suomen 27 kansallismaisemasta.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 16 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Heinäveden kanavat ja rakenteet; Heinäveden luostarit (Lintula)

Arvokkaat perinnebiotoopit: Lintulan pihaniitty; Uus-Jokelan metsälaidun; Ylämäen peltoniitty; Hovilan metsälaidun; Savenahon metsälaidun; Pohjataipaleen laidunniitty

KPU Kansallispuistot: Koloveden kansallispuisto

ESA Erityiset suojelualueet: Joutenveden luonnonsuojelualue; Kermajärven luonnonsuojelualue

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Koskijärven luonnonsuojelualue; Palokin lehtokorven luonnonsuojelualue; Lamminsalon luonnonsuojelualue 1; Lamminsalo luonnonsuojelualue 2; Lamminsalo 4; Lamminsalo 5; Lamminsalo 6; Muuraissaaren luonnonsuojelualue; Sammalistonsaaren luonnonsuojelualue; Vuohisaari 4:25; Joutenvesi–Pyyvesi 4/01; Joutenvesi–Pyyvesi 5/01; Heinäniemi; Lamminsalo; Uski; Reponiemi; Turusensaari; Luostarisensaari; Nestorin suojelualue; Heiskasensaari; Hautasaari

RSO Rantojensuojeluohjelma: Kermajärvi; Kolovesi; Joutenvesi

KOS Koskiensuojelulla suojellut vesistöt: Karviokoski Varisveden ja Kermajärven välillä; Kermavirran kermakoski

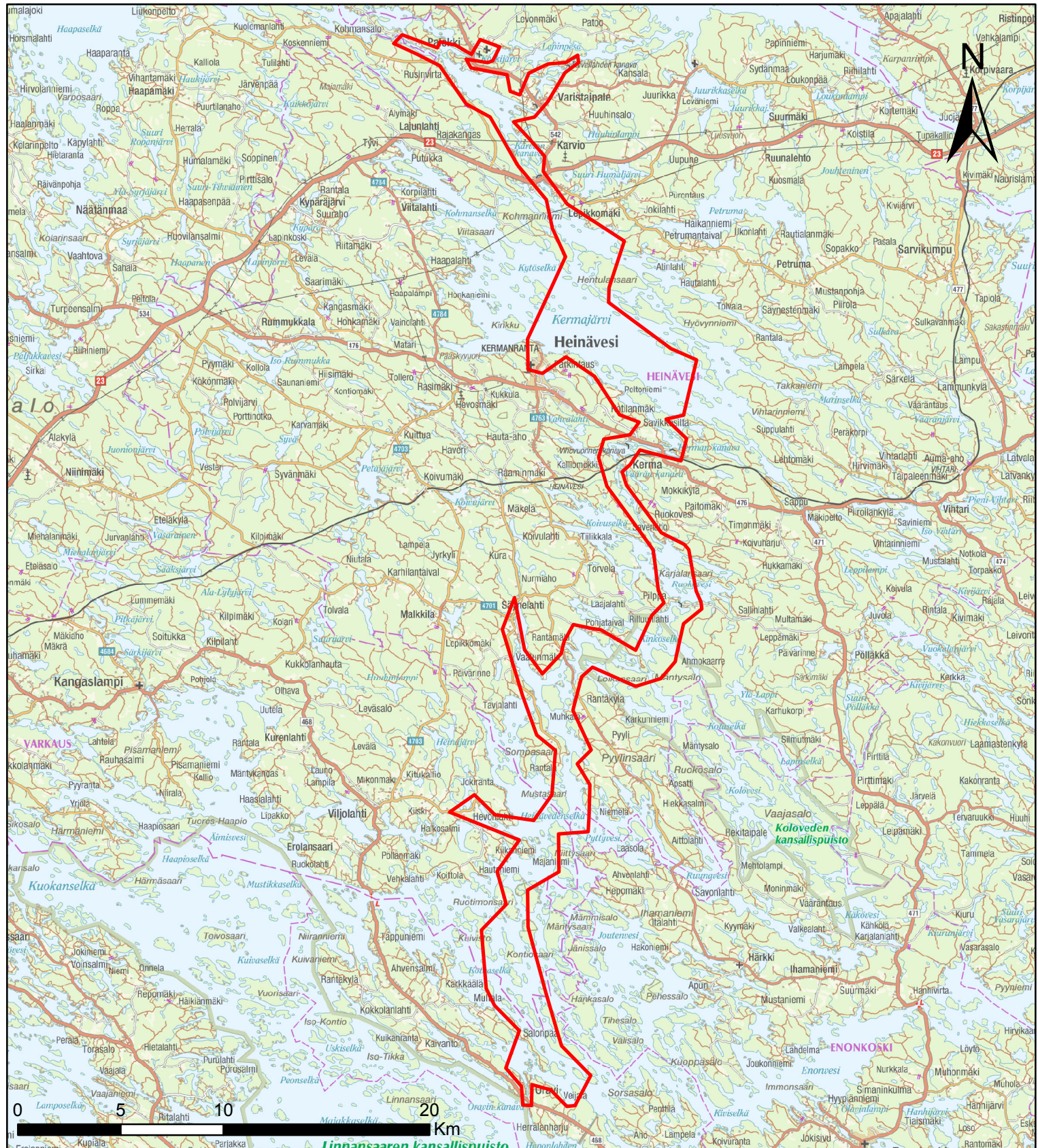
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Kermajärvi; Kolovesi–Vaaluvirta–Pyttyselkä; Linnansaari; Joutenvesi–Pyyvesi

Tiedot haettu 26.5.2015

Heinäveden reitin vesistömaisema

Kunta: Heinävesi, Leppävirta, Savonlinna, Varkaus

Maakunta: Etelä-Savo, Pohjois-Savo

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015